

﴿٢١﴾ سُورَةُ الْأَنْبِيَاءِ ENBİYA SÛRESİ

Bu sûreyi celile, birkaç peygamberin ahvalinden kısa olarak bahsettiği için sûreye Embiyâ ismi verilmiştir. Bu sûreyi celile; 112 âyet, 1160 kelime, 4890 harften ibarettir. Mekke'de nâzil olmuştur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1- اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ

اقْتَرَبَ Yakın olmuştur لِلنَّاسِ insanlar için (nâs, nisyan unut(kanlık diyor. Evvelün nâsı-evvelün nâ'si; İnsanların evveli, ilk unutan da odur. İnsanların evveli Âdem Aleyhisselâm, ilk unutan da odur.) Kıyameti unutanlara, kıyamet günü yakın oluyor. وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ Onlar gaflete dalmışlar, hesap gününü hatıra getirmiyor. حِسَابُهُمْ Hesap günü. مُّعْرِضُونَ İ'raz ediyorlar, ve bunu tefekkürden yüz çeviriyorlar. Hatta ölüm bahsi geçtiği zaman hoşuna gitmiyor.

2- مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنْ رَبِّهِمْ Gelmez onlara, nâzil olmaz bir âyet. مُحَدَّثٍ Onlara, Rablerinden (gafletlerini giderecek) yeni bir ihtar gelme-

dikçe. **مُحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ** Geliyor âyet fakat âyet-i key rimeyi istihzâ ve istihkâr ederek dinliyorlar. İzhar etmezse bile kâlbinden inanmıyor.

3- **لَا هِيَ قُلُوبُهُمْ وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ-
أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ**

لَا هِيَ قُلُوبُهُمْ Kâlpleri, Kur'ânı Âzîmüşşan'ın mânâlarından gafil. **وَأَسْرُوا النَّجْوَى** Necvâ; kelâm. Esrâ; gizli. Gizliyorlar aralarındaki sözlerini, nedir o sözleri? İnkârdır. **الَّذِينَ ظَلَمُوا** Nefislerine zulûm eden bu müşrikler; **هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ** "Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem bir melek değil, sizin gibi bir insan değil midir?" diyorlar ve nübüvveti inkâr ediyorlar. **أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ** "Siz, sihre mi tâbi olacaksınız? **وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ** Görüyorsunuz, siz şimdi gözünüz göre göre sihir, büyüye mi tâbi olacaksınız?"

4- **قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ**

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, onlara dedi. **رَبِّي** "Benim Rabbim, **يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ** yalnız sizin gizli sözlerinizi değil, yerde ve göklerde ne varsa hepsini bilir. Ve Habibine bildirir. **وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ** (Söylenmiş) her sözü bilir. O, hakkıyla işiten ve bilendir.

5- **بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا
أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ**

بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ "Hayır, dediler. (Bunlar) saçma sapan, perişan, karışık rüyalarıdır. **بَلِ افْتَرَاهُ** Belki de kendi uyduruyor

da hakikatı yok. بَلْ هُوَ شَاعِرٌ Belki de o bir şâirdir, istediğini söylüyor. فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوْلُونَ (Şâyet bunlar değil de risâlet davasında sâdik ise) evvelki peygamberlerin getirdikleri bir âyet, mûcize getirsin” dediler.

مَا آمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ-6

Hiçbir memleket ehli, imân etmedi onlardan evvel, böyle mûcizeleri talep edenlerden. أَهْلَكْنَاهَا Biz, onları helâk ettik. Onlardan evvel böyle mucizeleri talep edenler imân etmediler, biz de onları helâk ettik. أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ Bunlar mı imân edecekler? Yalan söyler imân etmezler.

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

Senden önce de gelen peygamberler de hepsi erkekti. Peygamberler, beşere melek olarak gelmez. نُّوحِي إِلَيْهِمْ Her zaman da Peygamberân-ı İzâm'ı erkek olarak gönderdik. فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ Şâyet bilmezseniz, kitab ehlinin âlimlerine sorun (söylesinler.) Zira müşrikler, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem hakkında ehl-i kitapla müşavere ederler ve onların sözlerine inanırlardı. Bu sûretle şüpheleri zâil olabilirdi.

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ-8

Bu peygamberleri insan olarak gönderdik. Hayat sahibi, yerler içerler, aile sahibi olurlar, birer ceset olarak

yaratmadık. لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ Yemez içmez bir put, taş gibi göndermedik. وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ Onlar (bu dünyada) ebedi de değillerdir.

ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ-9

ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ Sonra onlara (verdiğimiz) va'di yerine getirdik. وَأَنْجَيْنَاهُمْ Halas ettik onları düşmanlardan. وَمَنْ نَشَاءُ Kendilerine ve Mü'minlerden dilediklerimize necat verdik. وَأَهْلَكْنَا وَمُسْرِفِينَ Müsripleri, yalancılara helâk ettik.

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ-10

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ (Hitap, Kureyşlilerdir çünkü o zaman onlar vardı.) Size gönderdik, كِتَابًا "Azimün" ki Kur'ân'dır. فِيهِ ذِكْرُكُمْ Zikiriniz (izzet ve şerefınız, muhtaç olduğunuz öğüt) ondadır. Mevıza; nasihattir. Dininiz ve dünyanızın saadeti, o kitaptadır. أَفَلَا تَعْقِلُونَ Hâlâ imân etmeyecek misiniz? Bunu düşünseniz, anlamaya aklınız kâfidir fakat aklınızı kullanmıyorsunuz.

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ-11

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً Düşününüz sizden evvel, birçok Âllâh'ın düşmanları gelip geçmişlerdir. وَكَمْ قَصَمْنَا Ne kadar insanları, bir çok insanları helâk ettik. مِنْ قَرْيَةٍ Memleket halklarını ne için helâk ettik? كَانَتْ ظَالِمَةً Nefislerine zulüm ettikleri için, küfürde kalıp imân etmedikleri için helâk ettik. Demek ki küfürde kalmak, helâk olmaya vesiledir. Ey Kureyşliler, siz de eğer imân etmezseniz, sizin de helâkinize sebep olur. وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ

Sonra gelen bir kavmi, onların yerinde inşâ ettik. Bunları tefekkür etseniz, bizim kudretimize kâfi bir delildir.

فَلَمَّا أَحْسُوا بِأَسْنَانَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ۝۱۲

Tefsirin bildirdiğine göre; “Buhtunnasr’ın, Kudüs’e gelip de harap ettiği zamana aittir” diyor. Halbûki bütün zamanlara da teşmil-i lâzım gelir. Âyet-i kerimenin sebab-i nüzulü, âyeti tahsis etmez.

Kudüs’un imârı, Dâvût Aleyhisselâm ile başlamış. Oğlu olan Süleyman Aleyhisselâm ile yarım kalan mâbetler ikmal edilmiş. İnşaatin devamı süresinde gelip gider nezaret ederken, yolda bulunan otlar lisana gelir ve adını söyler. “Benim hassam budur” der ve bunları kayda alıp yazdırırdı. Tıbbın esası da buradan çıkmıştır. Mevlâna Celâleddin-i Rûmi böyle diyor.

Süleyman Aleyhisselâm, yine bir gün giderken baktı ki Harrup (Keçiboynuzu,) onu görmüş. Sormuş; “sen nesen, ismin nedir?” O da; “benim ismim Harrup, (Harrup; mübalağa ile harap edici.) Ben bir yerde yetişirsem, o bina harap olur.” Süleyman Aleyhisselâm, bundan istidlâl etmiş demiş ki; “Ben hayattayken bu binayı kimse harap edemez. Demek ki benim vefatım yakındır ki benden sonra harap olacak.” Düşünmüş daha bina tamam değil. İnşaatin bir an önce tamamlanması için, nehrin üstüne her tarafı camdan bir köşk yaptırmış. Her gün oraya gittiğinde, asâsının üzerine elleriyle yüzünü koyarak oturuyor. Görünüşte çalışanları nezaret ediyor. Cinler de onu böyle görüyor. Süleyman Aleyhisselâm, aslında zikir tefekkür ile meşguldür. Süleyman Aleyhisselâm’ın vefatı o halde oluyor. Bir sene böyle vefat etmiş olarak devam ediyor ve cami-mâbet ikmâl edilinceye kadar. Ondandır Cenâb-ı Hak, bir ağaç kurdunu musallat ediyor. Asâsının altından kemire kemire

yukarıya geldiğinde asâ kırılıyor, Süleyman Aleyhisselâm yere düşer. O zaman çalışan cinler, Süleyman Aleyhisselâm'ın vefat ettiğini anırlar ve mâbedin inşaatı da tamamlanmış olur. Binanın tamamlanmasından bir zaman sonra, yahudiler başladılar yoldan çıkmaya. O sırada iki peygamberi şehit ettiler. O peygamberlerin şehadetinden sebep Cenâb-ı Hak, Buhtunnasır'ı onların üzerine musallat etti. Buhtunnasır geldiğinde yahudilerin bir kısmı İran'a kaçtı, bir kısmı da Şam'a kaçtılar, diğerleri kılıçtan geçirildiler. Memleketi de tamamen harap etti. Mescid-i Aksa'yı da yaktı. Orada mevcut mücevheratın hepsini alıp götürdü. Memlekette bir tek fert insan kalmadı.

O zalimler, azabımızı his ve müşahede ettikleri zaman sūr'atle o memleketten kaçtılar.

بِأَسَنَّا Ne zamanki hissettiler, anladılar Kudüs halkı; فَلَمَّا أَحْسُوا "Bizim azabımız, helâkımız, Peygamberan-ı İzam'ın lisanından bildirilmişti." Ondan sonra Buhtunnasır geldi, ihâta etti, onları mahvedecek. إِذَا هُمْ Onlar مِنْهَا memleketten (Kudüs'ten) يَرْكُضُونَ sūr'atle kaçmaya başladılar. Melekler istihzâen derlerdi.

لَا تَرْكُضُوا وَأَرْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ-13

إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَأَرْجِعُوا Kaçmayınız, avdet ediniz. Refah ve nimet gördüğünüz memlekete avdet, rucû ediniz. Siz, o memlekette nimetler gördünüz, refah gördünüz, nereye kaçırıyorsunuz? لَعَلَّكُمْ Meskenleriniz ki onlarla iftihar ederdiniz. تُسْأَلُونَ Sizler yine hayâlinizde olduğu gibi; size sûal sorarlar, yine mevkilerinize gelir de etrafınızda toplanırlar da "efendim, nasıl ya-

palım?” diye istişare edip reyinizi alırlar, sûal sorarlar. Hayalinizde bütün bu düşünceler olduğu halde nereye kaçılıyorsunuz?

14- قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

قَالُوا يَا وَيْلَنَا O zaman hallerini bilirler ve derler. Veyl olsun bize! (Veyl; şiddeti azap manasınadır.) (Veyl; cehennemde bir deredir, şiddeti azaba da itlâk ediliyor.) Helâk olsun bize, إِنَّا bizler كُنَّا var idik dünyada. Bundan evvel halimiz, nefsimize zulüm etmiştik. Nefsimize, küfür ile zulüm etmiştik. Bu yüzden başımıza bu belâlar gelmektedir.

15- فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ

فَمَا زَالَتْ تِلْكَ bu kelimeleri, دَعْوَاهُمْ bunların davaları, dâimâ ölünceye kadar “biz nefsimize zulüm ettik, helâk olduk, vay başımıza gelenler” diye bu cümleleri söyleye söyleye.

حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا Hasat-ekin biçildikten sonra ayakaltına düşer, yerde parçalanır gibi. Onlar da ekilmiş, ayakaltına düşmüş ekin gibi olunca, “bu başımıza gelenler, yaptığımız zulûmden oldu” derler. خَامِدِينَ Meyyitine, Humut; sönmek. Ateş söndüğünde nasıl ki ateş bitiyor da siyah bir kömür kalıyor. Bunlar da aynen bunun gibi söndüler. Hasîd; biçilmiş olarak, ruhsuz olarak ayakaltında kaldılar.

Buhtunnasır, çok kuvvetli bir hükümdar idi. Evlâd-ı zinâ idi, hâkim oldu oralara.

Nâdir bulunur tıynet-i kâmilde kusur.

Bed-mâyeden eyler ne ki eyleser zuhur.

Bir gün katırla deve konuşmuşlar. Mevlâna Celâleddin-i Rumi, Mesnevi'nin üçüncü cildinde bunu izah ediyor.

Katır malûm olduğu gibi, kısa boylu fakat muntazam bir hayvandır. Deve ise yüksek, ayağı da boyu da eğri, vücudu da eğri bir hayvandır. Bunlar ikisi, deve ile katır yokuştan aşağı inerken deveye hiçbir şey olmaz, yürümesine devam eder. Fakat katır kösteklenir düşer. Lisân-ı hâl veya kendi lisanı ile katır, deveye demiş ki; "Ben, senden daha mütenasip, muntazam vûcudla sahibim. Sen ise eğri-büğrü bir mahlûksun. Gözüm de senden daha ziyade yere yakındır. Ben neye düşünüyorum da sen düşmüyorsun?" Deve demiş ki; "Arada bir fark var. Benim babam deve idi" cevabını vermiş.

Onun için babası cinsinden olmayan hakikati görmez.

16- وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ

Hâlik-i Kâinat, azamet-i kudretini bildirmek için beyan ediyor. Biz göğü ve yeri وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ve aralarındakini abes ve bâtil yere halk etmedik. Bunları لَاعِبِينَ yâni "lâbisine" boş faydasız olarak halk etmedik. Hâkîm olan Âllâh, yerli yerine bir hikmet üzerine halk eder.

17- لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهُمْ لَاتَّخِذْنَا مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ

Velev, eğer أَرَدْنَا bizim maksadımız. Biz irâde etseydik. لَاتَّخِذْنَا مِنْ لَدُنَّا Lehi; kıymetsiz ehemmiyetsiz. أَنْ نَتَّخِذَ لَهُمْ Şâyet biz bir eğlence edinmek isteseydik, elbette onu kendi ledûnnûmüzden ittihaz ederdik. إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ Yapacak olsaydık, böyle yapardık. Halbûki bizim kuvvet-i kudretimiz dâhilindedir.

Lehiv olarak, kıymetsiz hiçbir şey halketmedik. Her şey hikmet üzerinedir, ibret alınsın diye halkettik.

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمْ الْوَيْلُ 18-
مِمَّا تَصِفُونَ

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ Nakız; atmak. Bilâkis biz hakkı, bâtılın tepesine atıyoruz. Benim azametimin icabı hak ile; bâtılı ezer, parçalar, yok olup gittiğini görürsün. فَيَدْمَغُهُ Dimâğ yâni di- mağına tesir etmek. فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ Bir de bakarsın ki bâtıl yok olup gitmiştir. وَلَكُمْ الْوَيْلُ Ey bâtılı düşünenler ve yapanlar, size cehennem azabı olur. مِمَّا تَصِفُونَ Sizin Âllâh-û Teâlâ'ya isnat ettiğiniz vasıflardan dolayı, sizlere cehennemin şiddetli azabı var. وَلَكُمْ Var size ey mudiller, الْوَيْلُ azab-û cehennem مِمَّا تَصِفُونَ sizin yaptığınız vasıftan dolayı. Ne yapıyorlar? Âllâh'a şerik, aile, evlât isnat ettiklerinden dolayı.

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ 19-
وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur, O'nun hizmetindedir. Yedi kat felekler, arş-ı kürside bir karış yer yok ki meleklerle dolu olmasın, hepsi tesbihu tahlil ile meşguldürler. Yerlerde, havada, denizlerde hatta ateşin içinde bile nice mahlûklar var. وَمَنْ عِنْدَهُ O'nun huzurunda bulunanlar (yâni mekâniyet itibariyle değil,) O'nun emrinde hizmetinde bulunan melekler. لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ O'nun ibadetinde meşgul olan melekler, kibirlenmezler ve ibadetinde yorulmazlar. Kimi kıyam-

da, kimi rukûda, kimi secde ve tahiyyatta, çeşitli ibadet, tahmit, tesbihatla meşkûldürler. وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ Yorulmazlar, yorulmak onlar için değildir. Aynı ibâdet üzerine devamlı oldukları halde yine yorulmazlar. Onun için Cenâb-ı Hak, meleklerle ibadeti bir nevî halk etmiş fakat insanlara ibadetleri muhtelif şekillerde emretmiş.

20- يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ-

يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ Gece gündüz, O'nu tesbih ve tenzih ederler bütün noksanlardan. لَا يَفْتُرُونَ Bıkıp usanmadan, gevşek olmadan, fütur getirmeden devam ederler. Onların ibadeti, bizim teneffüsümüz gibidir. Bu nefes alıp vermede nasıl ki hiçbir zahmet sıkıntı olmadığı gibi, melekler de bunun misâli ibadette sıkıntı, yorulma ve usanma duymazlar.

21- أَمْ اتَّخَذُوا إِلَهًا مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ-

Yoksa (o müşrikler,) yerden birtakım ilâhlar edindiler de (ölükleri) onlar mı diriltecekler? İstifâm-ı inkâridir. Onların mâbût ittis haz ettiği bir madde, taş veya put, ölüyü diriltebilir mi?

Öyle ise onlar nasıl mâbut olur?

22- لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ-

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا Buna "burhânut temana" derler. Lisânımıza göre Cenâb-ı Hak, bize bildiriyor. Eğer onların dediği gibi başka Âllâh da olsa, intizâm-ı âlem bozulurdu. Nihayet bir ihm tilâfa sebep olurdu, fesada uğrarlardı. (Mevlâna Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor. On fukara bir kilimin altında yatar fakat iki hükümdar bir memlekete yerleşemez.) Öyle ise

فَسُبْحَانَ اللَّهِ münezzehtir Âllâh CelleCelâlûhû şerikten, noksanlıke lardan. رَبِّ الْعَرْشِ Arş-ı İlâhi'nin Hâlik'idır. Arş-ı İlâhi, bütün bu âlemi ihata edendir. Her şey O'nun iradesi ile harekete geliyor. رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ Münezzehtir, müşriklerin O'na lâyük olmayan şeyle vasıflandırdıklarından. Ve Âlî'dir, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir.

Bu âyet, Âllâh'ın birliğini gösteren en güçlü delillerden birini ortaya koymaktadır ki bu delil âlemin nizâmıdır. Gerçekten eğer birden fazla ilâh olsaydı, bunlar ya birbiri ile anlaşır veya anlaşamazlardı. Birbiri ile anlaştikları, beraberce aynı şeyi yaptıkları, yarattıkları âleme beraberce nizam verdikleri takdirde; yâ biri, diğeri muhtaç olurdu ki muhtaç olan ilâh olamaz veya yardıma muhtaç olmazdı ki bu durumda da diğeri varlığı lüzumsuz olur. Şu hâlde Âllâh birdir. Öte yandan eğer bu ilâhlar birbirleriyle anlaşamazlar, birinin yaptığına yarattığına diğeri karşı çıkarsa, o zaman da âlemde nizamdan eser kalmaz. Âyette de buyurulduğu gibi, "yer ve gök bozulup giderdi." Halbûki âlemde eşsiz bir nizam mevcuttur. Şu hâlde Âllâh birdir.

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ-23

لَا يُسْأَلُ Sorulmaz O'na عَمَّا يَفْعَلُ yaptığından. Mülk O'nundur, ne isterse onu yapar. وَهُمْ يُسْأَلُونَ Ama kul, mes'uldür. Kul, efendisine karşı sorumludur. Efendisi sorguya çekebilir ve ceza da verebilir. Fakat Hâlik, mes'ul değildir.

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ إِلَهًا قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرٌ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرٌ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً Edindiler onlar? قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ De ki; Haydi delillerinizi getirin! Biz diyoruz ki Âllâh-û Teâlâ'nın şerik-i naziri yok, birdir, bir olmasa dünya yıkılır intizamı bozulur. Bir olduğu da bütün kitaplarda bize bildirilmiştir. هَذَا Bu Kur'ân ki bütün kitapları, (103 kitap) münder miştir. ذِكْرٌ مِّنْ مَّعِيَ وَذِكْرٌ مِّنْ قَبْلِي İşte benimle beraber olan ümmet ve eshâbım ve benden evvel gelen Peygamberân-ı İzâm'ın verdiği bir malûmat, bir zikirdir. Bu söz benim eshabım ve ümmetimden başka, benden evvel gelen peygamberlerin de dediği sözdür. بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ Fakat onların çoğu hakkı bilmezler, itiraz ederler. فَهُمْ مُّعْرِضُونَ Onun için Tevhit ve Rasûle tâbi olmaktan yüz çevirirler.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا - 25
فَاعْبُدُونِ

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ Senden evvel hiçbir Rasûl göndermedik ki ümmetlerine bil-ittifak tebliğ ettiği nedir? إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ Biz evvelâ o peygambere vahyeder, derdik ki; أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا Benden başka bir Mâbud yok, ibâdeti yalnız bana yapın, beni tevhid edin. Bütün peygamberlere söylediğimiz budur ve bütün peygamberlerin de ümmetlerine söyledikleri budur.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ - 26

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ Âllâh-û Teâlâ evlât edindi, dediler. (Nitekim Huzaa kabilesi; Melekler, Âllâh'ın kızlarıdır, demişlerdi.)

بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ Haşâ! O, bundan münezzehtir. Bil'akis (melekler,) ikrama mazhar olmuş kullarıdır.

Mevlânâ Celâleddin Rûmi buyuruyor Kaddesâllâhû Sırrahûlat ziz, Cenâb-ı Hak üç nev'î mahlûkat halk etmiş. Bir nev'î halk etmiş. Melekiyeti yok, hepsi hayvaniyet, yer içer gider, hayvandır. Bir hayvan ne kadar iyi olsa yine hayvandır, değişmez. Âllâh'a tekarrub edecek bir hali yoktur.

Diğer ikinci nev'î halk olan meleklerde de fenalık yapacak hal yok. Meleklerde nefis olmadığından yemez içmez ve aile ihtiyacı yok ancak melekler, Cenâb-ı Hak'kın emrini yerine getirmekle mükelleftirler.

Üçüncü nev'î olan ise bir parça melekiyetten alınmış, bir parça da hayvaniyetten alınmış olarak insan mahlûku halk edilmiş, ona bir parça da ihtiyar verilmiş.

Meleklerin fenalık yapmaya ihtiyarı yok, hayvanın da iyilik yapmaya ihtiyarı yok. Bu iki nev'î mahlûk rahattır. İnsana verilen ihtiyârî, onu melekiyete yukarıya çekiyor.

İnsanın nefs-i şeytanı ise aşağıya çekiyor. Bu durumda tamamen muharebe meydanındadır. Buna mukabil bir insanın melekiyeti artarak, hayvaniyeti ayakaltına alırsa melekleri geçer. (Meleklerde derece artış ve eksilme olmadığından aynı rütbededir.) Bunun aksi olan, bir insan melekiyeti ayakaltına alıp da hayvaniyete iltihak ederse, hayvandan aşağı olur. (Belhûm edal olur.) Hayvanın yükselmeğe imkânı olmadığından aynı durumda kalır. Fakat insanın yükselmeye imkânı vardı, ihtiyarını kullanmadığı için hayvandan aşağı oluyor.

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ-27

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ (Melekler) sözleriyle Âllâh-û Teâlâ'dan (emir almazdan) önce konuşmazlar. (O, emretmedikçe hiçbir şey söylemezler.) وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ Onlar sadece O'nun emri ile hareket ederler.

Melekler sözleri ile Âllâh'ın önüne geçmez yâni O'ndan önce konuşmazlar. Hep O'nun emriyle hareket ederler.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ
مِنَ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ

Hâlik-i Kâinât, insanların olduğu gibi meleklerin de önlerindeki de arkalarındaki de (yaptıklarını da yapacaklarını da) bilir. وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ Melekler eğer ki Âllâh'ın nezdinde mükerrem bir mahlûktur fakat Âllâh'ın razı olmadığı kimselere şefaât etmezler. Ancak Âllâh'ın razı olduğu kimselere şefaât ederler. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem de kime şefaât eder? Onun caddesi ki caddeyi şeriatta olanlara şefaât eder. İmân sahibi olmayanlara şefaât yok. إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ Ancak Âllâh'ın razı olduğu kula şefaât ederler. وَهُمْ Melekler, مِنْ خَشْيَتِهِ Âllâh-û Teâlâ'nın mehabet-i haşyetinden, azametinden, مُشْفِقُونَ Âllâh-û Teâlâ'nın azamet ve ukubetinden melekler bile titrerler.

وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ

وَمَنْ يَقُلْ Onlardan kim diyebilir? مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ Melekler vesâir mahlûklardan kim "ben Âllâh-û Teâlâ'dan gayri bir ilâhım" derse, فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ onun cezası cehennemdir ebedi

olarak. كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّٰلِمِيْنَ İşte zalimlere verdiğimiz ceza, ebedi olarak cehennemdir. Ulûhiyet iddiasında bulunanın cezası, ebedi cehennemdir.

30- **اَوَلَمْ يَرَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اَنَّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۗ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ اَفَلَا يُؤْمِنُوْنَ**

O kâfirler, inkâr edenler görmüyorlar mı ki göklerle yer bitişik bir halde iken bizim, onları birbirinden ayırıp kopardığımızı? Fetik; ayrıldı. Bir iken yediye ayrıldı. Retik; birleşmek demektir. وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ Ve her diri şeyi sudan yarattık. اَفَلَا يُؤْمِنُوْنَ Bu azameti görüp düşünmediler mi? Hâlâ imân etmeyecekler mi?

31- **وَجَعَلْنَا فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيًّۙۤاۤن تَمِيْدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيْهَا فِجَاجًا سُبُلًا ۗ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ**

Ve yerin, insanları sarsmaması için yeryüzünde sabit dağlar yarattık. اَن تَمِيْدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيْهَا فِجَاجًا Ve geniş yollar açtık. Tâ ki menzil ve maksatlarına ulaşsınlar. Belki imân ederler de Azamet-i İlâhiye'yi tefekkür etsinler, neden bunları düşünmüyorlar?

32- **وَجَعَلْنَا السَّمٰوٰتِ سَقْفًا مَّحْفُوْظًا ۗ وَهُمْ عَنِ اٰيٰتِهَا مُعْرِضُوْنَ**

Bir de göklere baksınlar. Biz gökyüzünü sağlam bir tavan gibi yaptık, مَّحْفُوْظًا vukuattan mahfuz. Onun âyet, alâmetlerinden (Göklerin, Gü-

neş, Ay, yıldızlar vesâire gibi. Vahdaniyet ve kudretinin kemâline delâlet eder.) yüz çevirirler.

Müfessirlere göre; burada inkârcıların yüz çevirdikleri ifâde buyurulan gökyüzünün âyetlerinden maksat, her biri Âllâh'ın varlığının ve kudretinin birer delili olan Ay, Güneş ve diğer gök cisimleridir.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ-33

Nasıl inkâr edersiniz Âllâh-û Teâlâ'yı? O Âllâh'tır ki geceyi istirahatınız için halk etti. وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ Gündüzü ziyadar halk etti ki işlerinizi görüp mâişetinizi temin etmek için. وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ Güneş'i ve Ay'ı halk etti ki sizin hayatiyet ve istifadeniz için. كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ Bütün bunlar, hepsi kendi dâiresinde sür'atle seyrediyorlar.

Bu mevzu burada tamamlandı. Küfürde olanlar dediler. "Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem 60 yaşını geçti. O öldükten sonra biz, yine putlara avdet ederiz." Hâlik-i Kâinat, onların maksatlarını biliyor ve Habibine bildiriyor.

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنَّ مِتَّ فَهُمْ الْخَالِدُونَ-34

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, hiçbir insana daimi bir hayat takdir etmedik. أَفَإِنَّ مِتَّ فَهُمْ الْخَالِدُونَ Şimdi sen vefat etmiş olursan, sanki onlar ebedi mi kalacaklar?

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبَلُّوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ-35

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ Bütün nefisler, nefis sahibi olanlar ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

وَبَلَّوْكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۗ Bir deneme olarak, sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz. Mü'min-i Kâmil için her şey menfaatinadır. Münafık için ise her şey ziyan zarar olur. وَإِنَّا تُرْجِعُونَ Nihayet hepiniz bize rucû edeceksiniz.

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُؤًا أَهْذًا الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ ۖ-36
وَهُمْ يَذْكُرُ الرَّحْمَنَ هُمْ كَافِرُونَ

وَإِذَا Ne zamanki رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا o kâfirler, seni gördükleri vad kit. (Âyetin sebab-i nüzülü; Ebu Cehil hakkında olup Rasûl-û Ekûrem'î gördüğü zaman, onu işaret ederek işte "Abdimenaftan olan peygamber budur" diyerek istihza suretiyle gösteriyordu. Sebeb-i nüzülü âyet, âyeti tahsis etmez. Bugün de kefereler, Müslümanları gördüğü zaman böyle istihzada bulunurlar.) (إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُؤًا) "Bu mu ilâhlarınızı yererek zikreden?" Halbûki kendileri Rahman'ın zikrini, (vahdaniyetini, peygamber ve kitap göndererek insanları irşadını) yererek zikrederler. Münkirdirler, (asıl istihzaya lâayık onlardır.)

خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأْرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ-37

خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ İnsan sabırsız ve aceleci bir tabiatla yaratılmıştır. سَأْرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ Size âyetlerimi, (yakında dünyada izmihlâlinizi ve âhirette cehennem azâbiyle ukûbetimi) göstereceğim. Benden acele istemeyin.

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ-38

İnkâr edenlerin dedikleri bu idi. Azab-ı İlâhiyi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem beyan ederken, "ne zaman gerçekleşecek bu azap derlerdi?" Diğer bir sözleri de Rasûl-û Ekrem'î tekzip makamında, "eğer bu sözler doğru ise Âllâh başımıza taş yağdırsın" doğru değildir niyetiyle söylerlerdi.

Bu ilâhi azap ile olacak va'dınız ne zamandır? **إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ** Eğer sizin bu va'adiniz doğru ise, bu azap ne zamandır? Eğer diyorlar, "doğru iseniz, ne zaman (gerçekleşecek) bu va'ad?"

39- **لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ**

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا Eğer bu kefereler azabı bilselerdi, elbette bu temennide bulunmazlardı ve bu şekilde acelecilik etmezlerdi. Bilmediklerinden böyle küfürde devam ediyorlar. **لَوْ** Eğer **يَعْلَمُ** **لَا يَكْفُونَ** o küfürde kalanlar bilselerdi, **حِينَ** o zaman ki **لَا يَكْفُونَ** ateşi yüzlerinden def edemeyecekleri zaman. **وَلَا** Arkalarına ki arka vûcûdün en kuvvetli yeridir. Başlarına ve arkalarına ateş sardığı zaman, onların hiçbir kuvveti ve kudreti olmaz ki ateşi söndürebilsin. **وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ** Hiçbir yardım da göremeyecekleri zamanları bilselerdi, bu küfürde devam etmezlerdi ve azapta da acele etmezlerdi.

40- **بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ**

بَلْ Belki **تَأْتِيهِمْ** gelecek onlara azab-ı İlâhi. **بَغْتَةً** Ansızın gelecek. Azab-ı İlâhi, onlara ansızın gelecek, hatta onları hayrette bırakıncasına. **فَتَبْهَتُهُمْ** Bûht-bûhtû; hayret. Onları hayrette bırakacak bir halde, zaten cehennemde kıyamet de böyledir.

“Hıyarâ sūkârâ” Sarhoş gibi hayrette bırakır bu hali gördüğünde, وَلَا هُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا يُنْظَرُونَ Onlar için tehir etmek imkânı verilmeyecek. Azab-ı İlâhi geldiği zaman ne tehir etmek imkânı var ne de hiçbir kimseden yardım imkânı olmayacak. Ansızın gelir, onları hayrette bırakır.

وَلَقَدْ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

وَلَقَدْ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aley-hivesellem'e tesellidir. Ey Habibim, müteessir olma onların bu inkârlarından. وَاسْتُهْزِئَ İstihza edilmiştir kâfirler tarafından, senden evvel gelen peygamberlere istihza ettikleri gibi, sana da istihza ediyorlar. Senden evvel gelen peygamberler sabr-ı tahammül ettikleri gibi, sen de sabr-ı tahammül et. Senden evvel gelen peygamberlere yardım ettiğim gibi, sana da yardım eder, düşmanlarına kahr-ı gazap ederim. فَحَاقَ indi, nezele demek. بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ Senden evvel gelen peygamberlerle alay edenlere, مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ indi, onlara alaya alanlara, istihza edenlere, istihza ettikleri azap ihata etmişti.

O halde kavminin istihza ve ezasına sabret. Senin Rabbin, onları cezalandıracaktır.

Ahiretteki azapları böyle olacağından, dünyada da yine muhafaza eden Âllâh'tır.

قُلْ مَنْ يَكْلُؤُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُّعْرِضُونَ

قُلْ Ey Ekmelerrusûl, Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, bizden niyabeten istihza edenlere söyle. مَنْ Kimdir ki يَكْلُوكُمْ sizi muhafaza ediyor, ey istihza edenler? بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ Gece ve gündüzde nefes girer çıkmazsa ne yapacaksın, çıkıyor girmezse ne yapacaksın? مِنَ الرَّحْمَنِ Âllâh'ın azabından sizi kim koruyabilir? بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ Belki bunlar Hâlik'inin zikrinden i'raz ederler. Tefekkür ve tezekkür etmiyorlar. Âllâh'ı anmaktan yüz çevirirler.

أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا-43
يُضْحَبُونَ

تَمْنَعُهُمْ Yoksa onların, bizden gayri ilâhları mı vardır ki تَمْنَعُهُمْ fenalıklardan men ediyor? مِنْ دُونِنَا Bizden başka bir mâbudu mu vardır onların, fenalıklarından muhafaza eder? لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ O ilâh dedikleri şeylerin kendilerine bile yardım edecek güçleri yoktur. وَلَا هُمْ مِنَّا Onlar bizim azabımızdan يُضْحَبُونَ mahfuz değillerdir. Ne onlar ve ne âbidleri azabımızdan korunamazlar. Bizim azabımızdan bütün mahlûkat korkarlar. Bir kimsenin Âllâh'a yakınlığı ne kadar ziyade olursa, Âllâh'tan korkusu da o kadar olur.

بَلْ مَتَّعْنَا هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي-44
الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ

بَلْ Belki مَتَّعْنَا هَؤُلَاءِ bu kefereleri metalandırıyoruz dünyada. (Ömürleri uzayıp mağrur oluncaya kadar refah içinde geçindirdik.) وَآبَاءَهُمْ Onların babalarına da yardım ettik de dünya metânını

verdik. **حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ** Kendilerine (hiç bitmiyecek kadar) uzun ömür verildi, mal-û servet verildi. Bu mâl-û servet ile mağîrur oldular, isyan ettiler. Çoğunlukla insanlar zengin oldu mu isyana başlar. **نَأْتِي الْأَرْضَ** Görmezler mi! **أَنَا** Biz Âzîmüşşan. **نَنْقُصُهَا** onlar ki benim diyenler. Oysa onlar, bizim gelip (kâfirlere ait) araziyi çevresinden eksilteceğimizi görmezler mi? **مِنْ أَطْرَافِهَا** Onların etrafındaki yerleri noksan edip de çevreyi darlaştırıyoruz. **أَفَهُمُ الْعَالِبُونَ** Şu halde onlar mı galiptir, yoksa Rasûl-û Ekrem mi galiptir? Elbette Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem galiptir.

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ-45

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların aklına girsin diye onlara anlat. Benim sözlerim, Âllâh'tan alıp size söylüyorum. Söylediklerim benim sözlerim değildir, **إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ** ben sadece vahiy ile sizi ikaz ediyorum. Bu söylediklerim benim değil, Âllâh'ın vahyini bildiriyorum. **وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ** Fakat kulağı kapalı, sağır olanlar elbette da'veti işitmez. Kulağı işitiyor fakat kulağın içine girmez, işitmemiş gibi olur. Söylenenleri dinlememiş olur. **إِذَا مَا يُنذَرُونَ** İkaz edildikleri zaman imâna davet ve inzar olduklarını işitmezler.

وَلَكِنَّ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ-46

وَلَكِنَّ Eğer **مَسَّتْهُمْ** onlara mesheder gelirse bir nefha, bir esinti rüzgâr, rayiha meshederse **مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ** Rabbinin azâbı. Rabbinin azâbından bir nefha, rayiha onlara gelirse o vakit ne yapacaklar? **لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ** O vakit anlarlar ki hatada

olduklarını, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e ittibâ etmediklerinden pişman olurlar. Ve derler يَا وَيْلَتَا "Veyl olsun helâk olsun bize, إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ biz nefsimize zulüm ettik, tekzip ettik. Bu inkârımızın cezasıdır başımıza gelenler. Fakat o zamandaki pişmanlığın da artık faydası yoktur.

Bu kâfirler sekerat olan ölüme yaklaştığı zaman gideceği yeri, azâb-ı Îlâhî'yi gözü ile görüyor. İmânın bilgaybı ortadan kalkıyor. İmân, gayba imân etmek lâzım geldiğinden, gözü ile görülen sekerattaki gözün görmesiyle yapılan imân makbul olmuyor. Fir'avn da denizde boğulma esnasında, durumunun ebedi cehennem olduğunu görünce imân etti ama o imân yeis üzerine görerek olduğundan, nezd-i Îlâhî de kabul olmuyor.

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ
مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ حَرْدَلٍ آتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ

وَنَضَعُ Biz Âzîmüşşan vaaz edeceğiz, الْمَوَازِينَ adalet terazilerini. الْقِسْطُ Âdil olan terâzi. Terazinin şekli nasıldır? Biz imân edeceğiz ki terazi var, muvazene var. Gaye budur ki muvâzeneyi, hayrı ve şerri hesap edecek, orada ameller tartılacak. Biz şeklini anlamakla mükellef değiliz. Bizim imân edeceğimiz, hayır ve şer muvâzene edilir. لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ Kıyâmet gününde biz muvâzeneyi koyuyoruz fakat öyle bir terazi, muvazene ki فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا hiçbir nefis sahibine, bir zulüm tasavvur edilmez. وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ Eğer hardal tanesi kadar dahi bir hayrı olsa, onu (adalet terazisine) getiririz.

(Tefsirin bildirdiğine göre; hardal, balgamı def eder, baras illeti için faydalıdır. Yakıp buharından dolayı, evde yılanlar varsa evi

terk ederler. Suyu kulağa damlatılırsa açılır. Ayrıca müleyyindir, yemeği hazmettirir.)

وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ, onu, بِهَا İhzar ediyoruz hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ-48

Kısa olarak bazı peygamberlerin ahvâlini beyan ediyor. Biz Âzîmüşşan verdik Mûsâ'ya ve Hârûn'a, ikisine beraber Furkan verdik. Hak ile bâtilin arasını fark edici, helâli haramı fark edici olan Tivrât'ı verdik. Furkan; tefrik edici, helâl ile haramı tefrik edici yahut hak ile bâtili tefrik edici olan Tivrât'ı verdik. Ziyâ olacak, ziyâ verecek, zulmet-i küfürde bırakmıyacak bir ziyâ verdik. وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً Müttekilere mev'iza olarak verdik, Âllâh'tan korkanlara.

الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ-49

Müttekiler kimlerdir diyor. Zikrâ-lil müttekiyne diyor. Hangi müttekiler? الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ Rablerinden, O'nu görmedikleri halde korkarlar. İnsanların olmadığı zaman, kimsenin bulunmadığı yerde "Âllâh hazır" diyor. Hukuka tecavüz etmez ne halkın hukukuna nede Cenâb-ı Hak'ın hukukuna tecavüz etmez. وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ Onlar kıyametin halinden de korkarlar, kendilerini günahlardan hatalardan muhafaza ederler.

وَهَذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ-50

Bu Kur'ânî Âzîmüşşan ise ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ Zikr-i İlâhi, mev'izadır. Ve mübarektir, kesirul hayırdır, menfaattır. أَنزَلْنَاهُ Biz Âzîmüş-

şan, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e kemâl-i fazlımızla gönderdik. أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ Şimdi onu inkâr mı ediyorsunuz?

51- وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ

رُشْدَهُ İbrahim'e İbrahim'î Biz Âzimüşşan, ihsan ettik مِنْ قَبْلُ Mûsâ'dan, salâhı, hüdâsı, hidâyeti, rüşdü ihsan ettik İSâ'dan, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'den evvel rüşd-û hidayetle geldi. وَكُنَّا Biz Âzimüşşan, İbrahim'in hâline, zahir ve bâtınına عَالِمِينَ âlim idik.

52- إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ

Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, İbrahim Aleyhisselâm'ın kısa ahvâlini ümmetine beyan et de ibret olsun. O zamanlar ki قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ amcası Âzer'e ve kavmine dedi. مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ Temâsil, şekil, esnâm, batıl olan esnâm. Onlar, 72 esnâm yapmışlardı. Bunları taştan, bakırdan mücevherler ile süslü yapmışlardı. Bu heykellere tapınırlardı. İbrahim Aleyhisselâmda, bunlara tahkiren diyor ki; "Bu temâsil, bu suretlerin neyi var ki siz bunlara dayanıyor, ibadet ediyorsunuz? مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ Nedir bu suretler, heykeller? الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ Siz üzerlerine akif, mutekifsiniz. Mûtekif yani ibadetinde mukimsiniz. Bu putların üzerine devam ediyorsunuz da ibadet ediyorsunuz, ne vardır bunlarda? Yemez içmez konuşmaz, iyilik yapsan anlamaz, fenalık yapsan mukabele etmez, niye bunlara dayanıyorsunuz?" Tabi ki cevap veremediler. Verdikleri cevap ise budur.

قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ -53

Dediler ki; Biz, babalarımızı bunlara tapar kimseler olarak bulduk. (Biz de onları taklit ediyoruz.) İbrahim Aleyhisselâm da onlara diyor.

قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ -54

İbrahim Aleyhisselâm dedi. Doğrusu, siz de babalarınız da فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ aşikâr bir dalalet, açık bir sapıklık içindesiniz. Zahir, beyyin bir dalâlettesiniz. Bunların nesine ibadet ediyorsunuz?

قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ -55

Kavmi, İbrahim Aleyhisselâm'a dediler. أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ قَالَوا Ecdâdına dalalet izafesine ihtimâl vermedikleri için, taaccüle! "Bunu ciddi mi söylüyorsun yahutta lâtife, istihza olarak mı söylüyorsun?" İbrahim Aleyhisselâm, onlara; "Bu süslü putlara tapıyorsunuz, ne var bu putlarda? Siz de bu putlara ciddi mi tapıyorsunuz yoksa istihza olarak mı tapıyorsunuz?"

قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

İbrahim Aleyhisselâm, "hayır" dedi. (Beyan etti Cenâb-ı Hak'kın azametini.) Sizin Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbi'dir. İbâdete müstehak, yerleri ve gökleri halkeden ancak O'dur. الَّذِي فَطَرَهُنَّ Bunları, O halk etmiştir. Hem

de emsâli olmadan halkedendir **وَأَنَا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ** ve ben buna şahadet edenlerdenim.

57- وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ

وَتَاللَّهِ İbrahim Aleyhisselâm dedi, o inkâr edenlere. Âllâh'a ka-sem ederim ki **لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ** putlarınıza bir oyun oynayacağım, kıracağım **بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ** siz ayrılıp gittikten sonra.

Bu sözü kavminden gizli söylemişti, yalnız onlardan birisi işiti-mişti. O gün bayram günleriydi, hepsi bayram yerine gitmişlerdi. Oraya giderken yemeklerini teberrûken putlarının önüne koyarlar, sonra döndüklerinde alıp yerlerdi. İbrahim Aleyhisselâm, bu sırada puthaneye girdi ve putların önlerindeki yemekleri gördü. “Ye-mek buyurmaz mısınız?” diye alay etti. Cevap alamayınca eline bir balta aldı.

58- فَجَعَلَهُمْ جُدَادًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ

فَجَعَلَهُمْ جُدَادًا Onlar gittiler bayram yerine, İbrahim Aleyhis-selâm da putların hepsini paramparça etti. **إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ** Yalnız onların büyüğünü bıraktı. **لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ** Tâ ki onlar bayram yerinden avdet ettiklerinde görsünler.

Sonra baltayı büyük putun boynuna astı. Maksudı, putların ne fayda ve ne de zarara muktedir olmadıklarını belirtmekti. Putların aczi tahakkuk ettikten sonra, olur ki şirkten tevhide rûcû ederler-di.

Nihayet kavmi, bayram yerinden dönüp de puthaneye girdik-leri vakit, putlarına yapılan ihaneti gördüler.

قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالِهْتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ -59

“Bizim putlarımıza, ilâhlarımıza kim bunu yapmışsa hakikaten zulüm etmiştir. إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ Muhakkak o, zalimlerden biridir” dediler.

قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذُكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ -60

(Bir kısmı) bunları diline dolayan bir genç duyduk. “Aramızda bir genç var, ara sıra ondan bahsediyoruz.” Tahkir için, tanımaz değiller. İbrahim namında, “putları, ta’yib ettiğini işittik. Olsa olsa o yapmıştır.”

قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ -61

(Nemrûd ve ümerası) o halde dediler. Onu hemen getirin, insanların gözü önüne getirin. لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ Hakkında bildiklerine şahadet etsinler. (Beyyinesiz, onu tutmuş olmayalım) dediler. Nihayet İbrahim Aleyhisselâm’ı, Nemrud’un meclisine getirdiler.

قَالُوا يَا إِبْرَاهِيمُ -62

“Yâ İbrahim! Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın?” dediler.

قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَسْءَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ -63

İbrahim Aleyhisselâm cevap veriyor. “Siz bunlara toptan ibadet yaptınız, hepsini bir tuttunuz. Büyük olan put gadaplandı, ben varken niçin size ibadet ediyorlar diye gadabından bunları parçaladı, şahid olarak boynunda balta var. قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ Belki

onu, şu büyük put yapmıştır. هَذَا فَسَأَلُوهُمْ Eğer bana inanmazsanız sorun o büyük puta, إِن كَانُوا يَنْطِقُونَ şâyet söylerlerse onlardan sorun” dedi.

فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ-64

Bunun üzerine kendi vicdanlarına dönüp فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ (kendi kendilerine) فَقَالُوا dediler. “Siz cidden (söylemekten aciz, fayda ve zarara muktedir olmayan şeye tapmakla) zâlim kimselersiniz” dediler.

Yoksa ilâhlarınıza teaddi ettiği için, zâlim diye zulmettiğiniz kimse değil.

ثُمَّ نَكِسُوا عَلَىٰ رُؤُسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ-65

Sonra (hayâ ve hacaletlerinden) başlarını önlerine eğdiler. Dediler İbrahim Aleyhisselâm’a. لَقَدْ عَلِمْتَ “Sen bunların konuşmadığını pekâla biliyorsun, bunlar söylemez. (Böyleyken nasıl oluyor da onlardan sormamızı istiyorsun?)” dediler.

قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ-66

İbrahim Aleyhisselâm, dedi. “O halde siz ibadet eder misiniz, Âllâh’ın gayri olan bir şeye ki ne bir menfaat gelir elinden, eğer ibadet ederseniz. Ne de bir zarar gelir elinden, onu parçalasanız bile, böyle bir maddeye nasıl ibadet edersiniz?”

أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَقْلًا تَعْقِلُونَ-67

أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ Size de, Âllâhı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere de yuh olsun! أَفَلَا تَعْقِلُونَ Hâlâ yaptığının çirkinliğine aklınız ermiyor mu?

Vaktaki cevaptan aciz kaldılar. Nemrûd başta olmak üzere aralarında konuşuyorlar.

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ-68

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ Mabûdumuza yardım etmek lâzım gelir. Ne yapalım? Onu yakın, (bu ikaabın en şiddetlisidir.) قَالُوا وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ İbrahim Aleyhisselâmı yakmak suretiyle حَرِّقُوهُ mâbudunuza yardım ediniz. إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ Eğer siz mâbudunuzu severseniz, derhal İbrahim Aleyhisselâm'ı yakın ki intikam hâsıl olsun.

Rivayete göre kavmi, İbrahim Aleyhisselâm'ı bir eve hapsedip etrafını çevirmişler. Bundan sonra bir müddet odun toplamışlar. Hatta onlardan biri hasta olsa adak yapar.

“Âllâh, bana âfiyet verirse, İbrahim için şu kadar odun getiririm” demiş.

Ölüm döşeğinde olan biri vasiyet eder.

“Şu kadar odun satın alıp, İbrahim'in ateşine konulsun” derk miş.

Kadın iplik bükerek, parası ile İbrahim'in ateşine odun satın almış. İstenilen odunlar toplanınca onları her taraftan tutuşturmuşlar. Fakat İbrahim Aleyhisselâm'ı, onun içine nasıl atacıklarını bilememişler. O zaman iblis mel'unu, onlara mancınık yapmayı öğretmiş.

Mancınıkla İbrahim Aleyhisselâm'ı kaldırdıkları zaman, dağlara müvekkil olan melek hazır oldu, dedi. "Ben Âllâh-û Teâlâ'nın emri ile hazırım. Eğer istersen dağlar ile ateşi birdenbire içine alırım." İbrahim Aleyhisselâm, "ihtiyacım yoktur" dedi.

Sonra havaya müvekkel olan melek hazır oldu, İbrahim Aleyhisselâm onu da istemedi. Sonra Cibril-i Emin hazır oldu, "heleke hacetün." İbrahim Aleyhisselâm, ona da "hiçbir ihtiyacım yok" demiş. Bunun üzerine, "Cenâb-ı Hak'tan hacetin" deyince cevaben. "Cenâb-ı Hâk'kın ilmi, bilmesi bana kâfidir" diyor.

Ve Cibril-i Emin ile beraber ateşin içine girdiler. Cenâbı Hâk da bu ateşin alevini selbetti. Onların düştüğü ateşin ortası, güllük bağ-u bahçe oldu.

Nemrut bu durumu görünce, elimdeki mal-u serveti vermek suretiyle "ben de bu dereceye ulaşayım" diyor. İbrahim Aleyhisselâm da "bu derece imândan evvel olmaz" buyurmuş. Nemrud, "ben imân edemem" deyince "o zaman bir mütareke yapalım" diyor ve mütareke yapıyorlar. Nemrud, İbrahim Aleyhisselâm'a "ben sana karışmam" diyor ve "buradan hicret et, git" diyor. Bu şekilde Nemrûd'tan kurtuluyor.

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ 69-

Biz Âzîmüşşan söyledik. "Ey ateş serin ol, (eğer âyet burada bitseydi, İbrahim Aleyhisselâm soğuktan donardı. Cenâb-ı Hak, soğuktan donmasın diye,) وَسَلَامًا selâmet sahibi ol" dedi عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ "İbrahim Aleyhisselâm'a selâmet ol" dedik.

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ 70-

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا Onlar istediler ki İbrahim Aleyhisselâm'a, bir hile, mekir yapmak irâde ettiler. فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ Biz Âzîmüş-şan, onları daha ziyade hüsrâna düşürdük. (Gayret ve çalışmalarının bâtil, İbrahim Aleyhisselâm'ın hak üzere olduğunu ayân kıldık.)

İbrahim Aleyhisselâm'ın en büyük bu mucizesi, ateşin yakıcılık hassasının kalkması. Bunun bir benzeri, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ashabından birisine vâki olmuş. Ebû Müslim-i Hülânî nâmında bir sahabeyi kiram vardı. Rasûl-û Ekrem Sallâl-lâhû Aleyhivesellem'den uzak otururdu, ikâmet ettiği köyü uzak idi. Evsed-i Anesi nâmında da bir hüküm sahibi vardı. Arap kabilerinin ileri gelenlerinden bilâhâre "ben de peygamberim" diye meydana çıktı, (Rasûl-û Ekrem'den sonra.) Ebû Müslim-i Hülânî'yi yanına çağırır ve "benim peygamberliğimi kabul edeceksin" dedi. Mademki Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'e imân ettin, bu def'a da benim peygamberliğimi kabul ve imân edeceksin, yoksa seni yakarım" dedi.

Ebû Müslim cevaben, "o hak peygamberdir fakat sen peygamber değilsin ki sana imân edeyim" demiş.

Aldığı bu karşılık, cevabın üzerine hakikaten bir ateş yakmış, yaktığı ateşin içine Ebû Müslim'i atmış ve Ebû Müslim ateşin içinde namaza durmuş. (Herhangi bir veliden bir keramet zuhur etmişse, mensup olduğu, ümmeti bulunduğu peygamberin mucizesinin bakiyesidir, o velide zuhur ediyor.)

Ebu Bekir Siddık RadıyÂllâhû Anh'ın hilâfeti zamanında, Ebû Müslim-i Hülânî Medineyi Münevvere'ye geldi. Ömer RadıyÂllâhû

Anh diyor ki; "Ben onu aldım, çok hürmet ettim ve Ebu Bekir Sıddık'ın yanına götürdüm, aralarında oturdum, orada şükrettim. Elhamdülillâh. Ben ölmeden Ashab-ı Muhammedin birisinden, bir peygamberde zuhur eden mucizenin kerameti görülen şahsı gördüm" diyor.

İbrahim Aleyhisselâm'ın ateşte yanmaması, Âllâh tarafından Nemrûd'a gösterilince Nemrûd, İbrahim Aleyhisselâm'ı çağırdı.

"İlâh'ının cidden büyük bir kudret sahibi olduğunu gördüm. Dört bin sığır kurban etmek suretiyle O'na yakınlaşmak isterim" dedi.

İbrahim Aleyhisselâm, "mademki bâtil olan dinini terk etmiyor, benim davet ettiğim hak dine, O'nun dinine girmiyorsun, o kurbanları kabul etmez" diye cevap verdi.

Nemrûd; "Ben dinimi bırakmam fakat nezrimi yerine getiririm" dedi ve Nemrûd, dört bin sığır kurban etti. Bundan sonra da İbrahim Aleyhisselâm'a dokunmadı. Ateşe atıldığı zaman İbrahim Aleyhisselâm on altı yaşındaydı.

71- وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ

وَنَجَّيْنَاهُ Biz Âzîmüşşan, İbrahim Aleyhisselâm'ı Nemrûd'un ateşinden halas ettik. وَلُوطًا Kardeşinin oğlu olan Lût Aleyhisselâm'ı da müşriklerden kurtardık. İbrahim ile Lût Aleyhisselâm yerlerinden çıkıp beraberce Şam'a yerleştiler. Bilâhare Lût Aleyhisselâm, Mütefike denen Lût gölü tarafı Sûdüm şehrine gitti. إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا Mübarek yaptığımız memleket ki Şam şehri ve civarıdır. (Mübarek yani bereketli demektir, bereketli nasıldır? Verimli toprakları, suları, yeşillikleri mevcut olan yer.) (Bazı mü-

fessirlerde; Şamda birçok Peygamberler, Sahabeler ve Evliyalar oralardan gelmiştir, bu yüzden de bereketli mübarek bir yer demişlerdir.) لِلْعَالَمِينَ Âleme mübarek etmişiz orasını.

72- وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ

Biz Âzimüşşan, İbrahim Aleyhisselâm'a İshak'ı verdik. Yakub Aleyhisselâm'ı da isteğinden fazla olarak (torunu) ihsan eyledik. وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً Her birini sâlih insanlar yaptık. Âllâh'a ve kullarına yarar insanlar yaptık.

73- وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ

Biz, onları imam müktedabih yaptık. Onları emrimizle insanlara yol gösterir ve hakka davet eder imamlar kıldık. وَوَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا Halkı emrimizle hidayete getirirler. وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ Hayratı yapmak için onlara vahyimiz zuhur etti. وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ Kendilerine namaz kılmayı ve zekât vermeyi vahyeyledik. (Namazı, Cenâb-ı Hak nerede zikretmişse ikâme ile emretmiş, fiil ile dememiştir. Âdab-ı erkânı ile kılsa ikâmedir.) وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ Onlar da Tevhid ve ibâdetimizde ihlâs eder oldular. Bize hâlis ibâdet ile meşgûl insanlar idi.

74- وَلَوْ طَآءُنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجِّنَا مِنْ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا سَوِيًّا فَاسْقِينِ

Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Lût Aleyhisselâm'ın ahvalini ümmetine beyan et ki ibret alsınlar. وَوَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ

حُكْمًا وَعِلْمًا Biz ihsan ettik Lût Aleyhisselâm'a, hüküm (hâkimlik, peygamberlik, hükümdarlık) ve ilim verdik. وَنَجَّيْنَاهُ Biz halas ettik onu مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثُ habâisi fiil-i şe'nîyi yapan, iğrenç işler yapan o memleketten halas ettik, kurtardık. إِنَّهُمْ كَانُوا Kavn-i Lût; fenâ, sû' bir kavim idi, فَاسِقِينَ yoldan çıkmış bir kavim idi.

وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ 75-

فِي Biz Âzîmüşşan, dâhil ettik Lût Aleyhisselâm'ı وَأَدْخَلْنَاهُ rahmetimize yâni İbrahim Aleyhisselâm'ın yanına. إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ Çünkü o salihlerden idi. Onun hakkında, bizden ona iyilik sebkat etmişti.

وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ 76-

وَنُوحًا Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Nûh Aleyhisselâm'ın ahvalini de beyan et ümmetine. إِذْ نَادَى Nidâ etti, (kavminin helâkına) duâ etmişti. (Nûh Aleyhisselâm'a, 950 sene içinde nihayet 72 kişi imân etmiş idi. Münkirlerden baba, oğlunu getiriyordu karşısına. Gösterirdi Nûh Aleyhisselâm'ı, oğluna. Diyordu; "Ey oğul benim babam da getirirdi. Bu ihtiyar delidir, birçok şey söyler sakın dinleme onu" diyerek böyle birbirlerine gösterirlerdi. En son bedduâya da sebep olan, son çocuk geldiği zaman biraz terbiyesiz idi, babasının elinden asâyı aldığı gibi Nûh Aleyhisselâm'a birkaç def'a vurmuş. Bu son durum Gayretullah'a dokunmuş ve Nûh Aleyhisselâm da artık bu kavminden ümidini

kesmiş. Bunun üzerine kavmine, küfürde olanlara bedduâ etmiş. Yoksa peygamberler hatta evliyaullah bile bedduâ etmezler.

Nûh Aleyhisselâma küfürde olan kavminden dolayı Cenâb-ı Hak, emretti Cibril-i Emin'e gemi yapmak üzere. Bu def'a da istihza ederlerdi, "şimdiye kadar peygamber idi, bundan sonra marangoz, gemici oldu" diyorlardı. Nûh Aleyhisselâm'ın ikmâl ettiği gemi, 124.000 tahta doğramadan idi. Doğrama tahtalar abonozdan idi, her tahtanın üzerinde bir peygamberin ismi yazılı idi. Son tahta doğramada, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ismi zuhur etti ve Cibril-i Emin, gemi tamam olduğunu haber verdi. İkmal edilen gemi üç katlı idi. Alt katta hayvanlar, orta katta insanlar ve üst katta da kuşlar vardı. Nûh Aleyhisselâm'ın ismi Abdülgaffar'dır. Ziyadesiyle âh-û figân ettiği için nevha; ah-û figana derler. Nûh lâkabını, Cenâb-ı Hak emretti. Nûh Aleyhisselâm da bu lâkab, Âllâh'tan verildiği için seviyordu. Cenâb-ı Hak da Kur'ânı Âzîmüşşan'da Nûh lâkabı ile tesmiye etti.

وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ Nûh Aleyhisselâm, İbrahim ve Lût Aleyhisselâm'dan evvel gelen peygamberlerden idi. Nidâ etti, Âllâh'a ricâ etti, dedi. "Yâ Rabbi, **"İâ tezer alâl erdı minel kâfirir ne deyyerâ"** Ya Rabbi, bu kâfirlerden bir tanesini bırakma yeryüzünde. Nitekim duâsı müstecap oldu. فَاسْتَجَبْنَا لَهُ Biz Âzîmüşşan, Nûh Aleyhisselâm'ın duâsını kabul ettik. فَتَجَوَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ Kendisini ve onun ehlini halas ettik. مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ Büyük belâdan (tufandan veya kavmi arasından) kurtarmıştık.

77- وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ
فَاغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ

وَنَصَرْنَاهُ Yardım ettik مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ayâtimize, risâs

letine delâlet eden âyetlerimizi tekzib edenlerden halas ettik, ona yardım ettik. **إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ** Gerçekten onlar, kötü bir kavimdirler. **فَاعْرِفْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ** Bu yüzden de, biz de hepsini birden (tufanla suya) gark ettik.

78- **وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَثَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ**

وَدَاوُدَ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Dâvûd Aleyhisselâm'ın kissasını da ümmetine beyan et. **وَسُلَيْمَانَ** Davûd ve Süleyman Aleyhisselâm'ı. **إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ** Bir meseleden dolayı bunu beyan ediyor. Onların hükümleri, **فِي الْحَرْثِ** ekin konusunda hükümleri vardı **إِذْ نَفَثَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ** Kavmin Ganemi Koyunları, o tarlanın içine girmişti. **وَكَُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ** Çobansız olarak yayılan koyunlar tarafından, (geceleyin) başıboş bir vaziyette bu ekinin içinde dağılıp ziyan vermişti. Biz, onların hükmünü görüp bilmekteydik.

Rivayet olunur ki; Bir kimsenin koyunları, geceleyin çobansız olarak bir çiftçinin ekin tarlasına yahut bağına girmiş, tahrip etmişti. Çiftçi, Davûd Aleyhisselâma dava etti ve hakkını aradı. Dâvûd Aleyhisselâm, koyunların değeri zararın miktarına müsavi olduğu için, koyunların çiftçiye verilmesine hükmetti. Babası, halkın davalarını faslederken henüz küçük yaşta olan oğlu Süleyman Aleyhisselâm mahkeme kapısında beklerdi. Verilen hükmü öğrenince babasının yanına girdi.

Şöyle hükmolunsaydı daha güzel olurdu. "Koyunları sütünden, yününden ve yavrusundan intifa etmek üzere tarla sahibine, tarlayı da eski haline getirmek üzere koyun sahibine vermeliydi.

Tarla imar edildikten sonra her ikisi de tekrar mallarına sahip olmalıydılar” dedi.

Dâvûd Aleyhisselâm, oğlunun hükmünü içtihadını beğendi. “Hüküm, senin hükmündür” dedi ve onun hükmüne döndü.

Bir hadiste beyan buyurulduğuna göre; “İki kadın çocuklarını bir yere bırakmışlar. Az sonra bir kurt gelerek çocuklardan birini kapmış! Kadınlardan her biri götürülen çocuğun, arkadaşının olduğunu iddia ederek Dâvûd Aleyhisselâm’ın huzuruna da’vaya çıkmışlar. Dâvûd Aleyhisselâm mevcut çocuğun büyük kadına ait olduğuna hükmetmiş.

Kadınlar davalarını, Süleyman Aleyhisselâm’ın huzurunda tekrarlamışlar. Süleyman Aleyhisselâm, “bana bir bıçak getirin, çocuğu ikiye ayırıp ikinize pay edeyim” demiş. Küçük kadın bunu işitince “Yâ Nebiyyâ! Âllâh. Âllâh sana rahmet eylesin! Yapma! Çocuk onundur” demiş. Süleyman Aleyhisselâm, bu sözün evlâd şefkâtından söylendiğine istidlâl ederek, çocuğu küçük kadına vermiş.

79- فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكَلَّمْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرُ وَكُنَّا فَاعِلِينَ

فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ Biz Âzîmüşşan, bu hükmü hemen Süleyman Aleyhisselâm’a tefhim ve talim etmiştik. وَكَلَّمْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا Biz, onların her birine hüküm (hükümdarlık, peygamberlik) ve ilim verdik. (Bugün bizde de müctehidler var. Müctehidlerin adedi 12 iken, kitapları kalmadığından, içinde bulunduğumuz zamanda dört müctehidin mezhebi, ictihadı devam ediyor. Hatta Abdülkamdir-i Geylânî’nin zamanında, Hanbeli mezhebi mensupları o kadar azaldı ki tükenme, münkariz duruma gelmişti. Hanbeli mezhebi-

nin münkariz olmaması için, Şafii mezhebinden Hanbeli mezhebine geçmiştir. Kendisi müctehit olduğu halde tercih etmiştir.

Müctehidin ictihadı isabet ederse iki sevap alır. Hem sevap ihtimâli hem de ictihat sevabı. Eğer isabet etmezse yine bir sevabı vardır.

Bunun misalini böyle gösteriyorlar. Bir caminin birçok direkleri var. Yalnız bir direği altındır, diğerleri altın değil. Biri diyor; "gece karanlığında arayınız, kim altın direği bulursa ücreti yüz altındır. Bulamaz, isabet etmeyi de mennun edeceğiz." Caminin içi aydınlandığında birisi isabet etmiş, diğerleri isabet etmemiştir. İsabet edene yüz altın verilir, isabet etmeyende mahrum edilmez. Çünkü bulamayan isabet etmeyenler de bulmak için çalışmıştır, emek sarfetmiştir.

Dâvût Aleyhisselâm'a karşı, oğlu Süleyman Aleyhisselâm'ın içtihadından dolayı darılmamış, "sen nasıl olur da bana karşı içtihat ettin?" dememiş. Oğlunun içtihadını beğenerek kendi görüşünden vazgeçmiştir.

Dâvûd Aleyhisselâm'ın mucizesi *وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ* sadâsında idi. *يُسَبِّحُنَ* Tesbih ederdi, tesbihatla meşgul olurken dağlar da sadâ-ses verirdi, *وَالطَّيْرُ* kuşlar bile. *وَكُنَّا فَاعِلِينَ* Ve bunları biz yapmıştık.

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ-80

وَعَلَّمْنَاهُ İkinci mucize. Biz, ona talim ettik. *صَنْعَةَ لَبُوسٍ* Lebüs san'atı; zıhr yapmak sanatını öğretmiştik, *لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ* sizi muhafaza etsin diye. *مِنْ بَأْسِكُمْ* Cenk, harplerin şiddetinden sizi mu-

hafaza etsin diye. **فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ** Bu istifâm, emir manasınadır. Şimdi siz, bu nimete şükredecek misiniz?

Dâvût Aleyhisselâm, nereden merak etti demirden bu san'atı yapmaya? Dâvût Aleyhisselâm hükümdar idi. Nübüvvetle beraber hüküm de verildi.

Bir gün iki melek konuşuyorlar. Demişler; "ni'mel abdû Dâvud'e" "Dâvud, ne iyi bir insandır, ibadetle meşgul" Diğer melek de demiş, "Kendi elinin kesbi kazancıyla geçinseydi, ne iyi olurdu." Bu sözler, Dâvût Aleyhisselâm'ın kalbinde bir ukde oldu. Ondan sonra Cenâb-ı Hak'ka yalvardı. "Yâ Rabbi, bana bir yol göster de ben elimin kesbiyle kazanıp geçimimi maişetimi temin edeyim. Beytül maldan alıp da mâişetimi temin etmeyeyim." Hâlik-i Kâinat da vahyetti, "işte sana demir san'atını ihsan ettim."

**وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا
وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ**

Biz Âzîmüşşan, Süleyman Aleyhisselâm'a müsahhar ettik. (Kasırğa gibi esen rüzgârı boyun eğdirdik.) **تَجْرِي** Onun emri ile rüzgâr zuhur ederdi. **إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا** Bizim mübarek kıldığımız Şam civârı. **وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ** Biz Âzîmüşşan, onun her hareketine âlim idik.

Süleyman Aleyhisselâm saraydan çıktığı zaman, kuşlar ona havada gölgelik olurdu ve bütün cin ve ins, ona karşı divan dururdu.

**وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ
حَافِظِينَ**

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ Ve şeytanlardan o tâifeyi, Süleyman Aleyhist selâm'a mûsâhhar kıldık. Şeytanların bir kısmı مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ مِنْ يَوْمٍ يَوْمٍ دال-gıçlık yaparlardı وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ ve bundan başka işler görenler vardı. وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ Biz de onları muhafaza ederdik.

Cam, sabun, hamam otu, yel değirmeni, cinler tarafından bulunarak Süleyman Aleyhisselâm'a bildirilmiştir.

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ-83

وَأَيُّوبَ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Eyyûb Aleyhisselâm'ın ahvalini beyan et ümmetine, ibret alsınlar. إِذْ نَادَى رَبَّهُ Rabbine duâ etti, yalvardı.

Eyyûb Aleyhisselâm, gayet güzel bir şekil kıyafette çok da zengin idi. Deve, sığır, koyun sürüleri vardı. Evlâtları da çok idi. O kadar da ibadet ederdi hatta melekler bile ibadet zamanlarını bekliyorlardı. İbadetinden mütelezziz olurlardı. Şeytan bir gün demiş. "Yâ Rabbi, bana imkân verirsen mâl-ı eşyasına, onu yoldan çıkarırım." Cenâb-ı Hak'ta, iblise "sana imkân verdim" demiş.

Kıyamette bazıları, Cenâb-ı Hak'ka cevaben; "Yâ Rabbi, bana çok servet vermiştin, sana ibadet edemedim." O kimseye Süleyman Aleyhisselâm'ı örnek gösteriyor. Bazıları derler; "Yâ Rabbi, dünyada çok hastalıklar verdin de ben ibadet edemedim." Ona da Eyyüb Aleyhisselâm'ı örnek gösteriyor. Bazıları derler; "Yâ Rabbi, biz dünyada çok fakir idik, onun için ibâdet yapamadık." Ona da İsâ Aleyhisselâm'ı örnek gösteriyor.

İblis, Eyyüb Aleyhisselâm'ın yanına çoban şeklinde geliyor. O da secdede ibadet ediyor. İblis, Eyyüb Aleyhisselâm'a "dam çöktü, senin develerin hepsi damın altında kaldı, hiçbirisi kurtulamadı,

ben de geldim haber veriyorum.” O da cevaben; “Cenâb-ı Hak’kın verdiği mal idi, aldı. Sen de iyi insan olsaydın kurtulmazdın.”

Bu haber Eyyüb Aleyhisselâm’a tesir etmedi.

Ertesi gün koyunların çobanı suretiyle geldi. Yine orada bir hile yapıyor da damı yıkıyor. Geliyor Eyyüb Aleyhisselâm’ın huzuruna, “dün olduğu gibi bugün de senin koyunların damın altında kaldı, ben de çobanım kurtuldum.” Aynı cevabı alıyor. “Allâh’ın malıdır, istediği kadar verdi, aldı. Sen de iyi insan olsaydın, sen de gidecektin.”

Bu def’a iblis diyor. “Yâ Rabbi, onun çok güzelliği vardır da vücudunda bir belâ hastalık olursa, o zaman gafil olur senden.” İblisi musallat ediyor vücuduna. Eyyüb Aleyhisselâm hasta oldu, fakat ayıplı olan hastalık Peyganberan-ı İzam’ın vücudunda zuhur etmiyor.

Hastalık başladı, yedi sene devam etti. Onun refikası, hanımı da Yusuf Aleyhisselâm’ın torunu idi. Eyyüb Aleyhisselâm’a hizmet ederdi. Yalnız başında o kalmıştı, o da yedi sene hizmet edince bizâr oldu. Ara sıra diyordu. “Sen peygambersin, bir duâ et de seni Cenâb-ı Hak halas edecek.” Eyyüb Aleyhisselâm dedi, “ben bu kadar sene sıhhat-i âfiyetle geçirdim. Şimdi daha yedi sene olmuştur. Utanıyorum, Cenâb-ı Hak’tan afiyet istemeye.” Nihayet hanım ben de sana bakmam deyince, o da git diyor. Hanım gidince şeytan bir doktor sıfatıyla zuhur ediyor, hanıma diyor ki “Ben Şam’dan geliyorum, her hastalığın ilâcını biliyorum. Senin efendin de hastadır, ben onu tedavi edebilirim.” Gel öyle ise deyince, hayır demiş, “benim adıma bir koyun kesecek.” Hoşuna gidiyor, kadın ne bilsin maksadı nedir. Oradan doğru Eyyüb Aleyhisselâm’a gidiyor. Diyor ki; “Doktor gelmiş seni tedavi edecek, fakat şart budur. Sen, onun adına bir koyun keseceksin.” Artık o zaman Eyyüb

Aleyhisselâm da tam bir sıkıntı başlıyor. Hanıma diyor. "Bundan sonra benim gözüme görünme. Âllâh'a kasem ederim eğer ben iyi olursam, sana yüz deynek dayak atarım" diyor ve Eyyüb Aleyhisselâm orada duâ ediyor. Diyor; "Ya Rabbi, vücudumun ehemd miyeti yok fakat bu durum imâna taallûk ediyor.

رَبِّهِ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ يَا رَبِّهِ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ Yâ Rabbi, başıma bu dert geldi, kalbe kadar tesir ediyor. Sen Erhamerrahiminsin, beni bu sıkıntıdan halas et" diye niyaz etmişti.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ -
رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرًا لِلْعَابِدِينَ

Biz Âzîmüşşan, onun duâsına icabet ettik ve üzerindeki zahmet ve elemi giderdik. Tarafımızdan bir rahmet ve in'am ve âbid ve sabredenlere bir mev'iza olmak üzere ona, aile ve evladını bir misliyle birlikte verdik.

Sureyi Sad'da zikrolunduğu üzere, Eyyüb Aleyhisselâm'a ayağını yere vur denildi. Vurdu ve orada bir pınar kaynadı. Emr-i İlâhi ile bu suyla yıkanır yıkanmaz vücûdundaki rahatsızlıklar zâil oldu. Sonra kırk adım yürüdü, yine ayağını yere vurdu. Burada kaynayan pınardan da içince, içindeki bütün hastalıklardan kurtuldu. "ve min tarafillah" erkeklerin en güzeli ve en yakışıklılarından oldu.

Zevcesinin de gençliği iade olundu. Bunu müteakip Eyyüb Aleyhisselâm'dan yirmi altı erkek çocuk doğurdu.

Eyyüb Aleyhisselâm'ın iki ambarı vardı. Birine buğday ve birine arpa koyardı. Âllâh-û Teâlâ, iki bulut göndererek, buğday amk barına altın ve arpa ambarına gümüş yağdırdı. Ambarlar lebaleb altın ve gümüşle doldu.

Hak Teâlâ, ona bu suretle âile, evlâd ve emvalini misliyle birlikte ihsan buyurdu.

Yakub Aleyhisselâm'ın Rum nâmında bir evlâdı vardı. Rum'un oğlu da Zâruh adında bir evlâdı, onun oğlu da Eyyûb'dür (Aleyhisselâm.) Annesi de Lût Aleyhisselâm'ın kızıdır.

Ahmed er-Rufai'nin, Bağdat'ın Vasit şehrinden hacca gelip Medineyi Münevvere'de, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in Ravzayı Mûtahhara'sının önünde kalabalık hüccac, ziyaretçi huzurunda, Rasûl-û Ekrem'e hitaben yaptığı münacaatı.

**Fî hâleti'l-bu'di rûhî küntü ursiluhâ
Tekabbelu'l-ardu annî ve hiye nâibeti
Ve hêzihî devletü'l-eşbâhi gad hadarat
Femdud yedêke li key tahzâ bihâ şefeti**

Uzakta iken (senin yüce huzuruna) ruhumu gönderiyordum,
Benim nâibim olarak (yerime) toprağını öpüyordu...
İşte bedenimle Senin saadet huzurundayım,
(Mübarek) elini uzat ki, dudaklarım elin (i öpmek) ile şereflensin!

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ 85

وَإِسْمَاعِيلَ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, İsmâil Aleyhisselâm'ın ahvalini beyan et ümmetine, ibret alsınlar. İsmâil Aleyhisselâm 130 sene yaşamış, babası İbrahim Aleyhisselâm'ın vefatında 89 yaşındaymış. Bütün Araplar, İsmâil Aleyhisselâm'a yetişiyor. وَإِدْرِيسَ Ey Habibim, İdris Aleyhisselâm'ın ahvalinden de beyan et. İdris Aleyhisselâm, Âdem Aleyhisselâm'ın hayatında dünyaya gelmiştir. Âdem Aleyhisselâm ile beraber 100 sene yaşa-

miştir. Âdem Aleyhisselâm'dan sonra da 200 sene daha yaşamış, 300 yaşında iken peygamber oldu, 150 sene peygamber olarak hizmet etmiş. Toplam 450 sene sonunda Cenâb-ı Hak, göklere ref etmiştir. Ders okumak, yazı yazmak ve terzilik sanatını bulan İdris Aleyhisselâm'dır.

وَدَا الْكِفْلِ İsmi Beşir'dir, Eyyüb Aleyhisselâm'ın oğludur. Zülkifil kifil lâkabı unvânıdır. İki defa tekeffül etmiş. Gündüzleri dâimâ oruç, geceleri de daima ibadetle meşgûl olduğundan, bu kefareti yerine getirdiği için Zülkifil demişler. Bundan dolayı Cenâb-ı Hak da onu sevdiği bu isimle tesmiye etmiş. Onun ismi, Peygamberan-ı İzâm'ın isimleri meyanında geçmediğinden, كُلِّ مِنَ الصَّابِرِينَ hepside sabreden, taati ilahiyeye sabreden va mâsiye sabredipte gitmeyen, belâ ve musibete tahammül eden insanlardır. Böyle bir tevhid, Halîki Kâinat Zülkifide bu sırada böyle tazim ile beyan buyurduğuna binaen ulemânın bir kısmı demişler o da peygamberdir. Mademki Cenabı Hak Peygamberler sırasında buyurmuştur ve peygamberdir. Bir kısmı da demişlerki İsmâil ile İdris'in başka bir yerde peygamber ve nebi olduğuna işaret buyurmuş sarahatan, bunun (Zelkiflin) saraati olmadığı için, biz cesaret etmiyoruz saraat olmayan yerde söylemeye. Yüksek bir insandır, ama peygamber olduğunu bilmiyoruz. Onun için Üzeyir, Lokman, Zülkarneyn üçünde ihtilâf vardır. İhtilâf nerede? Büyük bir İnsanvıdır, evliyaullahın son mertebesine yetişmiş, lakin peygamber mi? Değil mi? Peygamber diyenler, diyorlarki Kur'anı Azimüşşan'da vasıflarını görüyoruz, değil diyenler sarahati görmüyoruz. İkisi de haklıdır.

وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ -86

وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا Biz, onları rahmetimize idhâl ettik. (Nübüvvete ilme dâhil ettik.) إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ Onlar, Âllâh'a yarar, hakikaten iyi yaşayışlı salih insanlardı.

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ -87
أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

وَذَا النُّونِ Balık ismi Arapça'da; Nûn, Semek, Hûd. Çok büyük olursa "Hûd" denir. Orta boyda olana "Nûn" denir. Küçük balıklara da "Semek" denir. ذَا النُّونِ Balığın arkadaşı, lâkab oluyor. إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا O, öfkeli gadablı bir halde (gönderildiği kavme incinip aralarından çıkıp) gitti. İzin almadan. نَقْدِرَ عَلَيْهِ Bizim, kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti.

Zannetti ki peygamber olduğu için, biz ona zahmet vermeyeceğiz. Yûnûs Aleyhisselâm, Musul vilâyetinin Neynevâ beldesine peygamber olarak gönderildi. Uzun bir zaman Ahkâm-ı İlâhiye'yi orada bulunan kavmine tebliğ etti. Ahkâm-ı İlâhiye'yi dinlemiyen yüz bin kişiden ibaret idi. Peygamberân-ı İzam'dan kabri, muayyen olarak ancak Yûnûs Aleyhisselâm'dır. Çünkü hadis ile sabittir. **"Men zêra ehi Yûnûs'a fi Neynevê feke ennemê kad zêrânî"** "Neynevâ'da, kardeşim Yunûs'u ziyaret eden, beni ziyaret eden gibidir."

Yûnûs Aleyhisselâm, kavmine tebligatı yaptı ve tebligatı dinlemeyenin de azaba müstehak olacağını bildirdi. Nihayetinde baktı ki azabın alâmetleri zuhur ediyor. Bu âlemlerin zuhurundan dolayı kendisine yakın hâsıl oldu. Âllâhû Teâlâ'nın gazabı gelince geri dönmez olduğunu biliyor. Ve zaten de Âllâhû Teâlâ'nın azabı gelip

de geri dönen, yalnız Yûnûs Aleyhisselâm'ın kavmine olmuştur. Başka hiçbir kavme gelen gazap geri gitmemiştir. Bu gazab-ı İlâhi geri dönmez zannı ile kavminin arasından çıkıp gidiyor.

Ve bir gemi yolculuğu ile devam etmek istiyor. Gemiye binip yola devam etmek istediğinde, gemi hareket etmiyor. Gemiye çalıştıranın tecrübesine binaen, gemide efendisine isyan edenin var olduğunu, bu yüzden geminin hareket etmediğini beyan ediyor. Gemiye çalıştıran, "asi olan kim ise meydana çıksın." Onu gemiden indirince yolculuğa devam edileceği bildirildiğinde, Yûnûs Aleyhisselâm gelip "o âsi kişi benim" diyor. Yûnûs Aleyhisselâm'a baks tıklarında, "sende bu simâ yoktur, yerine otur" demişler. Bunun üzerine üç def'a kur'a atmışlar, üçünde de kur'a Yûnûs Aleyhisselâm'a çıkmış. Nihayet kur'a sonucu denize atlamış. Emr-i İlâhi ile muayyen olan balık, Yûnûs Aleyhisselâm'ı yutmuş.

Bu sırada Yûnûs Aleyhisselâm'ın tarif ettiği gazab-ı İlâhi'yi hamil, bulutları kavmi görünce büyük küçük kavmin tamamı sahraü ya çıkıp, ah-û figana yalvarmaya başlamışlar. 100.000 kişi âh-û figan eder "Âllâh, Âllâh!" diye yalvara yalvara, Rahmet-i İlâhiye cûş-u hurûşa gelir ve neticesinde gelmekte olan azap geri dönmüş. Ve onların hepsi de imân etmişler.

Yûnûs Aleyhisselâm, balığın karnında tesbihat ile meşgul devam ediyor. Tesbihatı da budur. لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ Bu tesbihata o kadar devam ederdi ki, melekler bile bu tesbihattan mütelezziz olurlardı. Hâlik-i Kâinât da Yûnûs Aleyhisselâm'ı, bu tesbihatla devamlı meşgul olduğundan dolayı halas etti.

Diğer bir âyet-i kerimede فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ Yûnûs Aleyhisselâm eğer bu tesbihat ile

meşgul olmasaydı, kıyamete kadar balığın içinde kalır, oradan çıkamayacaktı. Yûnûs Aleyhisselâm'ın balığın içinden çıkışı, bu tesbihat ile olmuştur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor ki; "Üzüntülü olanlar bu tesbihata devam etsinler. Cenâb-ı Hak, devam edenlerden üzüntüyü izâle eder.

Mevlânâ Celaledin Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruşu yor. "Gazaplı olarak Zûnnun gitti, onlar nâzenindirler. Kavmi isyan etti, ben gidiyorum. Âllâh, beni muhatap tutmaz zannetti. **فَنَادَى** **فِي الظُّلُمَاتِ** Nidâ etti, çağırdı zulûmatta. (Üç türlü zulûmat var.) Biri balığın karnındaki karanlık, diğeri denizin karanlığı, üçüncü de gecenin karanlığı.)

Bu üç karanlıkta Yûnûs Aleyhisselâm'ın hâli, **لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ** tesbihine devam ediyordu.

Mevlânâ buyuruyor ki; "Herkeste bu hal var, herkesin Yûnûs'u var. Bu zulmet karanlıkları var. Ruhumuz Yûnûs'umuzdur, vücûduB muz balıktır. Bu dünya da denizdir. Üç tane zulmet var; biri dünya zulmeti, diğeri gece zulmeti, üçüncü de vücut zulmeti. Bu üç zulmetin içinde bizim ruhumuz mahpustur, Yûnûs Aleyhisselâm'ın balığın içinde hapis olduğu gibi. Eğer biz kelimeye devam edersek, Yûnûs Aleyhisselâm halas olduğu gibi, biz de halas oluruz. Çünkü va'd-i İlâhi'dir."

Bu dünya denize benzer. Vücut, balığa benzer. Ruh ise Yûnûs Aleyhisselâm gibi zulmete girmiş. Ruh eğer tesbih edici olursa, Âllâhû Teâlâ'ya yalvarır, tesbihte bulunursa bir insan, halas olur. Eğer balığın karnı, Yûnûs Aleyhisselâm'ın tesbih yeri olmasaydı. O balığın karnı, ona kıyamete kadar hapis olurdu. Yapılan tesbih yal-

nız dudakta kalmamalı, yavaş yavaş kalbe indirmeli. Dilde tesbih var "sübhânellah" fakat kalbinde merkep, öküz hesapları olursa, yapılan bu tesbih nasıl tesir eder?

Mesnevi şerhinde beyan edildiğine göre; **لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ** dedikten sonra, "**ve ente erhamerrahimin verhamni**" bunu da ilave ediniz. (Yâ Rabbi, Mabudum bilhak sensin, bütün noksanlardan münezzehsin. Ben nefsimi zulmettim, birçok hatalarım var, sen de erhamürrahimsin bana merhamet et.)

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ -88

Biz Âzîmüşşan, Yûnûs Aleyhisselâm'ın duâsını kabul ettik. **فَاسْتَجَبْنَا لَهُ** Biz Âzîmüşşan, Yûnûs Aleyhisselâm'ın duâsını kabul ettik. **وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ** Onu gamdan, kederden halas ettik. **وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ** İşte biz bütün Mü'minlere, imân edenlere aynı nimeti yapıyoruz. Hatta velevki başka bir peygamberin ümr meti olsun.

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ -89

Ey Habibim, Zekeriyya Aleyhisselâm'ın ahvalini de ümmetine beyan et ki ibret alsınlar. Zekeriyya Aleyhisselâm'ın senelerce çocuğu olmadı. İhtiyarlığı başladığında, benden sonra bu nübüvvet ilmi ne olacak, evladım olmadı üzüntüsü ile düşünüyordu. Peygamberlerin dünya mirası olmaz, nübüvvet ilmine bir vâris olacak evlât arzu ediyordu. Bu düşünce içerisindeyken **إِذْ نَادَى رَبَّهُ** **إِذْ نَادَى رَبَّهُ** **رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا** nidâ etti, dedi. "Yâ Rabbi, beni yalnız bırakma. Bir evlât ver ki bu nübüvvet ilmini benden alsın, o da sonra gelenlere

devretsin. وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ Sen, vârislerin en hayırlısı ve efdalisin” diye duâ etmişti.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ-90
فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ Biz Âzîmüştân, inâyetimizle duâsını kabul ettik. وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ Ona Yahya’yı bahşettik. (Yahya Aleyhisselâm Şam’da, Zekeriyâ Aleyhisselâm da Halep’tedir. Her iki peygamberi de yahudiler şehit etmişlerdir. Hatta Yahya Aleyhisselâm’ın vücudu tamam değildir diyenler vardır.) وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ Ve zevcesini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kıldık. إِنَّهُمْ Onlar, (bütün bu peygamberler) كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ hayır işlerinde koşuşurlar, taat ve ibadetlerde sür’atle koşarlardı. وَيَدْعُونَنَا Dâima münacaat ederlerdi, bizden isterlerdi, duâ ederlerdi تنها zamanlarda. رَغَبًا “**taleben fi Rahmetinê**” Rahmetimizi talep ederler ve azabımızdan korkarlardı. Zengin olan daha ziyade muhtaç olur. Âllâh-û Teâlâyâ karşı, ne kadar çok zengin olsa daha ziyâde muhtaçtır. وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ Bu peygamberler, daimâ bize karşı huşû ve mütevâzi idiler.

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً-91
لِلْعَالَمِينَ

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا Irzını, iffetini korumuş olan Meryem’i de yâdet. Kendini muhafaza etti, ne helâl ne de haram yâni evlenmedi hiçbir surette. Çünkü Beyt-i Mukaddes’te hizmet ederdi. فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا Biz, ona ruhumuzdan üfledik. (Bu acaip bir şey de-

ğildir. Biz de Âyet'el Kürsü'yü okuduğumuzda üfürürüz kendimize. Bu vesile ile Cenâb-ı Hak'tan, kendimize şifâ istiyoruz. Üfürmekten ne çıkar, üfürmekten çok şeyler çıkar, Âllâh-û Teâlâ hâkimdir her şeyi yapar. Cibril-i Emin'in ismi, Ruhul Emin'dir. Ruhullah diyorlar, tazim için. Camiye de Beytullah diyorlar. Sâlih Aleyhisselâm'ın devesine, Nâkatullah derler. Halbûki Âllâh münezzehtir evi olmakÂ tan, devesi olmaktan. Mânâsı; Âllâh'ın halkettiği ruhtur. Âllâh'ın halk ettiği ruh, üfürmek suretiyle olmuştur. Âllâh mûrâd ederse babasız, anasız halk eder Âdem Aleyhisselâm gibi. Âllâh isterse anasız halk eder, Havva Radyallâhû Anhâ gibi. Âllâh isterse halk eder, babasız olan İsâ Aleyhisselâm gibi. Hâlik-i Kâinât, O'dur. Hâlk eden O'dur.) **وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ** Biz Âzimüşşan, gerek onu ve gerekse oğlu İsâ Aleyhisselâm'ı âyet, âlâmet yaptık. Kudret-i İlâhiye'yi, cümle âlem için bir ibret kıldık.

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ-92

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ (Âdem Aleyhisselâmdan, Muhammed Sallâllâhû Aleyhiveselleme kadar, bütün Peygamberân-ı İzam'ın ümmetslerine tebliğ ettiği; imâna, Âllâh'a ait olan kelimeler birdir, hiç değişmiyor. **إِنَّ هَذِهِ** Bu söylediklerimiz Âdem'den, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e kadar ihtilâf yok. Hepsi de Âllâh'ın vahdaniyetini, ezeli ve ebedi olduğunu, Hâlik-i Kâinat olduğunu ve bu âlemden sonrada kıyamet olduğunu, herkes bu dünyada ne yaptı ise onunla mükâfat ve mücâzat olacağını böyle tebliğ etmişlerdir.) Bu akideye ait olan İslâmiyet, **أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً** Ümmet-i vahidedir. Bir tek ümmet olarak, sizin ümmetinizdir. **وَأَنَا**

رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ Rabbiniz de benim, (benden gayri Rabbiniz yoktur.)
Öyle ise yalnız bana kulluk ediniz.

93- وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلُّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ

وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ Onlar aralarında kat ettiler, parça parça yaptılar. (Eski ümmetler aralarında yahudiyet ve nasraniyyet gibi, din işlerinde fırka fırka oldular, ihtilafa düştüler. كُلُّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ Fakat hepsi kıyamette bize rucû edecekler. (Biz, onların iftiraklarının cezasını vereceğiz.)

94- فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ

فَمَنْ Her kim ki يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ sâlih ameller işlerse; (Âllâh, bize "minessâlihâtı" diyor, "ya'melûssalihâtı" demiyor. Yâni Âllâh, bize bütün salih amellerin yapılmasını yükletmiyor. Her kulun yapabileceği miktarı emretmiş. İmkânı varsa fazla yapabilirse yapsın.) وَهُوَ مُؤْمِنٌ Âllâh-û Rasûlûllah'a imân ettikten sonra, âmâl-i salihanın da bazılarını yaptı mı, فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ onun emeği inkâr olunmaz (ve sa'yinin sevabı unutulmaz.) Vaktiyle ister İsâ'ya ister Âdem'e ister Nûh'a tâbi olsun. İmân edip âmâl-i salihâ yapmış, bunların hepsi Mü'mindir. فَمَنْ كَاتِبُونَ Biz Âzîmüşşan, onların sa'yini, âmâlini yazıyoruz, tespit ediyoruz. Yâni hiçbir kimsenin ameli noksan olmaz. Âdem Aleyhisselâm'dan zamanımıza kadar, imân oldu mu hiçbir amel zâyî olmaz. İmân olmayınca hiçbir amelin kıymeti olmaz.

95- وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا Bizim dünyada helâk ettiğimiz (kavm-i Sâlih, kavm-i Hûd gibi olanlar) memleket ahalisinin, tevbeye veya dünyaya rûcûları imkânsızdır. Helâk olmuşsa, demek ki imân ile amel-i salih yok onlarda. أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ Onlar rucû etmezler dünyaya, tevbe de etmezler, böyle küfür üzerine giderler.

حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ-96

Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc Seddi açılır. Halk ve Ye'cüc, Me'cüc, her yüksek yerden akın ederek inerler. (Ye'cüc ile Me'cüc'ün çıkmaları, kıyametin en yakın zamanlarıdır. Evvelâ Mehdi zuhur eder. Mehdi'nin gelişi akabinde Deccal zuhur eder. Deccal'a karşı Mehdi baş edemiyor, Deccal'ın kuvveti çok olduğundan. Ondan sonra İsâ Aleyhisselâm zuhur eder. İsâ Aleyhisselâm zuhur edince, Deccal'ı telef ediyor. Zaman, Rasûl-û Ekrem'in nübüvvetinin zamanı olduğundan Mehdi, imam olur. İsâ Aleyhisselâm da ona iktida eder. Ve İsâ Aleyhisselâm vefat edince, şimdiki Ravzayı Mutahhara, Rasûl-û Ekrem'in yanında boş hazır vaziyette olan kabre defnedilecektir.

İsâ Aleyhisselâm zamanında bu Ye'cüc ve Me'cüc gelir. Adetleri çoktur, bütün etrafta bulunanları mahvederler. Nihayet İsâ Aleyhisselâm'ın duâsı ile Cenâb-ı Hak, onların burunlarına mikrop kadar bir şey musallat ediyor, dimağına gidiyor, bir gecede hepsi telef oluyor. Sabah olunca bakıyorlar hiçbirisi hayatta kalmamış. Yine bir duâ ediyor Âllâhû Teâlâyâ, büyük bir yağmurla onların cesetleri def olup gider.

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا-97
قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ

وَأَقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ Ve hak va'dolan kıyametin zuhuru yaklaşıyor. فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا O vakit kâfirlerin gözleri, kıyak metin hevlinden hayretle açık kalır. Ölümün şiddetinden dolayı gözünü kapatamıyor. قَدْ كُنَّا يَا وَيْلَتَنَا Yazıklar olsun bize (derler.) فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا Gerçekten biz, bugünden gâfil olduk. Bu akibetimize hazırlanmadık diyorlar. بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ Hatta biz kendimize zulmetmiş olduk derler. O gün onlara, Kudret-i İlâhiye ile derler.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصْبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ-98

İNNİKUM (hitap, Kudret-i İlâhiye'ye inanmayan küfürde kalanlardır.) Siz ve sizin ibadet ettiğiniz bu putlar, cehennemin odunu, yakıtısınız. (Cehennem ne ile tutuşuyor, taşlarla ve taş yürekli insanlarla.) سِيزِ وَأَرِدُونَ Siz oraya gireceksiniz.

لَوْ كَانَهُمْ يُشْرِكُونَ اللَّهُ مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ-99

LO KAN HUİLÂE İLÂHEE MA WARDUHA WUKUL FİHA XALIDUN Onlar, (o taptığınız putlar, zannettiğiniz gibi gerçekten) ilâh olsalardı, cehenneme girmezlerdi. KUL FİHA XALIDUN Halbûki hepsi, (tapanlar da tapılanlar da) orada ebedi kalacaklardır.

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ-100

Onlar, orada cehennemin ateşinden âh-û enim; inim inim inleyecekler. Herkes kendi hâli ile o kadar meşguldür ki yine onlar orada dehşetten, azabın şiddetinden hiçbir şey duyamazlar.

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ-101

İnَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ Tarafımızdan kendilerine güzelli-
lik, takdir ve tâyin edilmiş olanlara gelince. **أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ** İşte
bunlar şüphe yok ki oradan, cehennemden uzak tutulurlar.

102- **لَا يَسْمَعُونَ حَسِيهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ**

Bunlar (cennette,) cehennem ateşinin se-
sini, uğultusunu bile işitmezler. Çünkü **وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ**
خَالِدُونَ gönüllerinin dileği içinde ebedi kalırlar.

103- **لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرْعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ
تُوعَدُونَ**

Fezâyı ekber; Nefh-i sûr olabilir demişler.
Herkes kabirlerinden çıkar. Diğer bir beyan ise cehenneme sevk
edildikleri zamandır. Fezâyı ekber, bunları asla mahsun etmez.
وَتَتَلَقَّيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ Melekler, onlara mülâki olurlar. Melekler kendile-
rini karşılayarak (tebrik ederler.) Ve derler ki; **هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ**
تُوعَدُونَ "Ey Âllâh'ın sevdiği kimseler. İşte bu, **هَذَا** İşte bu, **يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ**
تُوعَدُونَ dünyada Âllâh-û Teâlâ'nın size va'dettiği gün" derler.

Hâlik-i Kâinat, bu âyet-i celilede ehl-i cennetin beş hâlini be-
yan ediyor.

Evvelâ buyuruyor; Ehl-i cennet olanlar, kâfirlerin cehennem-
deki seslerini sedasını işitmezler ki müteessir olmasınlar.

İkincisi, cehennemden uzak olurlar, cehennemi görmezler.

Üçüncüsü, cennette istedikleri nimetlerle nimetlenirler.

Dördüncüsü, Fezâyı ekber olan, ya kabirden çıkış veya haşirdan kâfirlerin ayrılması. Ondandır müteessir olmazlar.

Beşinci de Tekmilât-ı İlâhiye, melekler karşılar.

104- **يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ**

İnsan vefat ettiği zaman defter-i âmâl kapanıyor. Defter-i amâli kapandığı zaman o defter, vazifeli bir meleğe teslim edilir. O meleğe de sicil derler. O melek, üçüncü kat semâda bulunur. Bütün insanların defter-i âmâli, ona teslim oluyor. O sayfaları kitap haline getirip yerine koyuyor. **يَوْمَ** "üzkûr" Ey Habibim, ümmetine bildir. **نَطْوِي** Tay; bükmeştir. Büküyoruz **السَّمَاءَ** mebsut olan semâvatı, geniş olan semâvâtı büküyoruz. **كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ** Nasıl ki sicil namındaki melek, insanların kitabını defter-i âmâlini büküyor da yerine koyuyor. Biz de o semâvatı böyle yapıyoruz. **كَمَا بَدَأْنَا** Sonra yeni bir âlemi tekrar ihdas ediyoruz ve insanlarla beraber çıkarıyoruz. **نُعِيدُهُ** İlk başladığımız gibi halkı iade edeceğiz. **كَمَا** Nasıl **بَدَأْنَا** başladık **أَوَّلَ خَلْقٍ** Âdem Aleyhisselâmdan, ilk halk ettiğimiz gibi **نُعِيدُهُ** öyle de iade ediyoruz. **وَعَدًّا عَلَيْنَا إِنَّا** Buna Âllâh-ü Teâlâ mecbur değil lâkin va'd-ı İlâhi var. Cenâb-ı Hak'kın va'dında da huluf yok. Va'dettik bunu, bir va'd ki muhakkak yapacağız. **إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ** Biz de va'dımızı yapacağız.

105- **وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ**

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ Biz Âzîmüşşan, Tevrat'(veya Levh-i Mah-

fuz)tan sonra Dâvût Aleyhisselâm'ın Zebûr'unda da yazmıştık. مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ "Cennet erdi" أَنْ الْأَرْضَ Zikr-i İlâhî'den sonra demişiz ki يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ Benim salih olan kullarım, ona vâris olacaklar.

Cenâb-ı Hak, cenneti halk etmiş. Geniş ve büyük cennette her insanın yeri var. Fakat cennete girmek imân iledir. Âmel-i sâlih dereceler içindir. Bir insan imân etmedi mi cennete gidemiyor. Cennete gitmeyince oradaki yeri açık kalıyor. O açık kalan yeri imân edenlere verecek. İmân eden o yere vâris oluyor.

106- إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ

Hâlik-i Kâinât buyuruyor. إِنَّ فِي هَذَا Bu zikrettiğimiz ihbâr ve mev'izalardan Enbiyâ-i İzâm'â olan va'z-ı nasihattan لَبَاغًا kâfiyen, kifâyet edecek bir tevbih var. Ama لِقَوْمٍ عَابِدِينَ âmel eden, ibadet kulluk eden bir kavim için yeterli tebligat hâsıl olmuştur.

107- وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

Ey Hâbibim, seni bütün âlemlere rahmet olarak gönderdik. Yalnız imân edenlere değil ins cinne, kâfir münafığa, fâcıra, hepsine rahmet olarak gönderdik. Kâfir, münafıkların ne istifadesi oluyor? Hiç olmazsa onların azapları tehir oluyor.

108- قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

قُلْ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, va'd etmek istediğinde böyle anlat onlara. إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ Rabbimden, bana vahyedilmiştir. أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ Sizin İlâh'ınız, Mâbûdunuz birdir. Ancak tek bir İlâh'tan gayri İlâh'ınız yoktur. Ancak O'dur yoktan

var eden. فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ İnandın mı, itaat ettin mi buna? İtaat etmen lâzım gelir.

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ وَإِنْ آذَرْتِي آقْرَبُ أَمْ بَعِيدٌ مَا تُوعَدُونَ 109

فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ Şâyet tevhidden yüz çevirirlerse! Ey Habibim, onlara tebliğ vazifesini tamam yaptın. "Ben, vahyolduğum şeyi size bildirdim. İmân etmediğiniz takdirde başınıza bir musibet gelecektir. Bazı tefsirlerde de bir harbe müncer olacaksınız, size bir harp gelebilir. Musibet geldiğinde, muharabede oraya dâhildir." فَعُلْ Onlara söyle. آذَنْتُكُمْ "ilântûkûm" ezân; bildirmektir. Size bildirdim, Âllâh'ın bana bildirdiğini عَلَىٰ سَوَاءٍ müsâvi olarak bildirdim. Ve sizler de iraz eder, arka çevirdiğiniz takdirde başınıza musibet gelecektir. وَإِنْ İn; mâ mânâsınadır yâni vemê. آذَرْتِي آقْرَبُ أَمْ بَعِيدٌ مَا تُوعَدُونَ Size va'dedilen azap yakın mıdır, uzak mıdır, hangi zamanda gelecek? Onu, Cenâb-ı Hak bana bildirmedi.

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ 110

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ Âllâh CelleCelâlûhû, sizin açık söylediğiniz, lâyük olmayan sözlerin hepsini bilir. وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ Sizin gizlemiş olduğunuz halleri de bilir. Âllâh-û Teâlâ, gizli halinizi bilir, açık halinizi de bilir. Eğer imân etmezseniz, size azabı da takdir etmiştir.

وَإِنْ آذَرْتِي لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ 111

وَإِنْ آذَرْتِي لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ لَكُمْ Yâni "vemê edri" Bu azabın gününü tayin etmemesinin sebebi, size bir fitne bir imtihandır. Mühlet veriyor

Cenâb-ı Âllâh, o arada düşünür de belki imân edersiniz. وَمَتَاعٌ إِلَىٰ Muayyen bir zamana kadar (mukadder olan ecelinize) kadar bir istifadedir.

قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ-112

قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhi-vesellem. (Peygamber) dedi. Yâ Rabbi! (Benimle Kureyş arasında) hak ile hüküm buyur, onlara da azap ver. وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ Rabbimiz Rahmandır, müsteândır. Muaveneti talep edilir. عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ Sizin vasıf ve isnatlarınıza karşı, O'ndan muâvenet ve inayet istemekteyiz. Âllâh hakkında evlât-aile isnat etmek, yalancı vasıflar için, Âllâh-û Teâlâ'dan yardım talep ediyoruz. (Bunun üzerine Bedir harbinde, Kureyş azap görüp Mü'minler zafer kazandı.)